कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक
हस्तलिखित संग्रह

दाखल क्र M610 विषय वेदान्त.
नाव. श्रीमद् भगवद्गीता (Mss.) ✓
लेखक/लिपीकार —
पृष्ठ 56 काळ — पूर्ण/अपूर्ण

Checked 2012

श्रीगणेशायनमः ॐ अस्यश्रीभगवद्गीतामालामंत्रस्य भगवान्वेदव्यासऋषिर
षिरनुष्टुप्छंदः श्रीकृष्णपरमात्मादेवता अशोच्यानन्वशोचस्त्वं प्रज्ञावादांश्च
भाषसेतिबीजं सर्वधर्म्मान्परित्यज्यमामेकंशरणंव्रजेतिशक्तिः अहंत्वांसर्वपा
पेभ्योमोक्षयिष्यामिमाशुच इतिकीलकं नैनंछिंदंतिशस्त्राणि नैनंदहति
पावक इत्यंगुष्ठाभ्यांनमः नचैनंक्लेदयंत्यापो नशोषयतिमारुत इतितर्ज्जनी
भ्यांनमः अच्छेद्योयमदाह्योय मक्लेद्योशोष्यएवचेतिमध्यमाभ्यांनमः नि
त्यः सर्वगतः स्थाणुरचलोयंसनातन इत्यनामिकाभ्यांनमः पश्यमेपार्थरू
पाणि शतशोथसहस्रशः इतिकनिष्ठिकाभ्यांनमः न। नानाविधानिदिव्यानि

भगवद्गी०
१

नानावर्णाकृतीनिचेतिकरतलकरपृष्ठाभ्यांनमः नैनंछिंदंतिशस्त्राणितिहृ
दयायनमः नचैनंक्लेदयंत्यापोइतिशिरसेस्वाहा अच्छेद्योयमदाह्योयइ
तिशिखायैवषट् नित्यःसर्वगतःस्थाणुरितिकवचायहुं पश्यमेपार्थरूपा
णीतिनेत्रत्रयायवौषट् नानाविधानिदिव्यानीत्यस्त्रायफट् श्रीकृष्णप्री
त्यर्थेजपेविनियोगः अथध्यानं पार्थायप्रतिवोधिताभगवतानारायणेनस्व
यं व्यासेनग्रथितापुराणमुनिनामध्येमहाभारते अद्वैतामृतवर्षिणींभग
वतीमष्टादशाध्यायिनी मंबत्वामनसादधामिभगवद्गीतेभवद्वेषिणीं १
नमोस्तुतेव्यासविशालबुद्धे फुल्लारविंदायतपत्रनेत्र येनत्वयाभारततै

१
राम

लपूर्णः प्रज्वालितोज्ञानमयप्रदीपः २ प्रपन्नपारिजाताय तोत्रवेत्रैकपाणये
ज्ञानमुद्रायकृष्णाय गीतामृतदुहेनमः ३ सर्वोपनिषदोगावो दोग्धागोपा
लनंदनः पार्थोवत्सःसुधीर्भोक्ता दुग्धंगीतामृतंमहत् ४ वसुदेवसुतंदेवं कंसचा
णूरमर्दनं देवकीपरमानंदं कृष्णंवंदेजगद्गुरुं ५ भीष्मद्रोणतटाजयद्र
थजलागांधारनीलोत्पला शल्यग्राहवतीकृपेणवाहिनी कर्णेनवेलाकुला
अश्वत्थामाविकर्णघोरमकरा दुर्योधनावर्तिनी सोत्तीर्णाखलुपांडवैरणव
नदीकैवर्तकःकेशवः ६ पाराशर्यवचःसरोजममलंगीतार्थगंधोत्कटंना
नाख्यानककेशरंहरिकथासंबोधनाबोधितं लोकेसज्जनषट्पदैरहरहः

भगवद्गी० २

पेपीयमानंमुदा भूयाद्भारतपंकजंकलिमलप्रध्वंसिनःश्रेयसे ७ मूकंकरोति
वाचालंपंगुंलंघयतेगिरिं यत्कृपातमहंवंदे परमानंदमाधवं ८ यंब्रह्मा
वरुणेंद्ररुद्रमरुतःस्तुन्वंतिदिव्यैःस्तवैर्वेदैःसांगपदक्रमोपनिषदैर्गायं
तियंसामगाःध्यानावस्थिततद्गतेनमनसा पश्यंतियंयोगिनो यस्यांतं
नविदुःसुरासुरगणा देवायतस्मैनमः ९ ॐनमोभगवतेवासुदेवाय
धृ रा उ च धर्मक्षेत्रेकुरुक्षेत्रे समवेतायुयुत्सवः मामकाःपां
डवाश्चैव किमकुर्वतसंजय १ स य वा दृष्ट्वातुपांडवानीकं व्यू
ढंदुर्योधनस्तदा आचार्यमुपसंगम्य राजावचनमब्रवीत् २ पश्यैतां

रा०म
२

धृष्टद्युम्नेन

सेना

दृष्टवाणा
असंतेहि
प्यतेएजिरि
तेश्चासा
मनुनिम
ताते[illegible]
सोयेबांते

तांपांडुपुत्राणामाचार्यमहतींचमूं व्यूढंद्रुपदपुत्रेणतवशिष्येणधीमता ३ अ
त्रशूरामहेष्वासाभीमार्जुनसमायुधि युयुधानोविराटश्च द्रुपदश्चमहारथः ४
धृष्टकेतुश्चेकितानः काशिराजश्चवीर्यवान् पुरुजित्कुंतिभोजश्च शैब्यश्च
नरपुंगवः ५ युधामन्युश्चविक्रांतउत्तमौजाश्चवीर्यवान् सौभद्रोद्रौपदेया
श्च सर्वएवमहारथाः ६ अस्माकंतुविशिष्टाये तान्निबोधद्विजोत्तम नाय
कामममसैन्यस्य संज्ञार्थंतान्ब्रवीमिते ७ भवान्भीष्मश्चकर्णश्च कृपश्चस
मितिंजयः अश्वत्थामाविकर्णश्च सौमदत्तिस्तथैवच ८ अन्येचबहवःशूरा म
दर्थेत्यक्तजीविताः नानाशस्त्रप्रहरणाः सर्वेयुद्धविशारदाः ९ अपर्याप्तंत

अभिमन्यु

भूरिश्रवा

दस्माकं वलंभीष्माभिरक्षितं पर्य्याप्तंत्विदमेतेषां वलंभीमाभिरक्षितं १० अ
यनेषुचसर्वेषु यथाभागमवस्थिताः भीष्ममेवाभिरक्षंतु भवंतःसर्वएवहि ११
तस्यसंजनयन्हर्षं कुरुवृद्धपितामहः सिंहनादंविनद्योच्चैः शंखंदध्मौप्र
तापवान् १२ ततःशंखाश्चभेर्य्यश्च पणवानकगोमुखाः सहसैवाभ्यह
न्यंत सशब्दस्तुमुलोभवत् १३ ततःश्वेतैर्हयैर्युक्तेमहतिस्पंदनेस्थितौ माध
वःपांडवश्चैव दिव्यौशंखौप्रदध्मतौ १४ पांचजन्यंहृषीकेशोदेवदत्तंध
नंजयः पौड्रंदध्मौमहाशंखं भीमकर्मावृकोदरः १५ अनंतविजयंराजा कुं
तीपुत्रोयुधिष्ठिरः नकुलःसहदेवश्च सुघोषमणिपुष्पकौ १६ काश्यश्च

परमेष्वासःशिखंडीचमहारथः धृष्टद्युम्नोविराटश्च सात्यकिश्चापराजितः १७ द्रुप
दोद्रौपदेयाश्च सर्वशःपृथिवीपते सौभद्रश्चमहाबाहुः शंखान्दध्मुःपृथक्पृथ
क् १८ सघोषोधार्त्तराष्ट्राणां हृदयानिव्यदारयन् नभश्चपृथिवींचैवतुमुलो
व्यनुनादयन् १९ अथव्यवस्थितान्दृष्ट्वा धार्त्तराष्ट्रान्कपिध्वजः प्रवृत्तेश
स्त्रसंपातेधनुरुद्यम पांडवः २० हृषीकेशंतदावाक्य मिदमाहमहीपते से
नयोरुभयोर्मध्ये रथंस्थापयमेच्युत २१ यावदेतान्निरीक्षेहं योद्धुकामा
मांनवस्थितान् कैर्मयासहयोद्धव्य मस्मिन्रणसमुद्यमे २२ योत्स्यमानान
वेक्षेहं यएतेत्रसमागताः धार्त्तराष्ट्रस्यदुर्बुद्धे र्युद्धेप्रियचिकीर्षवः २३

भगवद्गी०
४

संजयउवाच एवमुक्तोहृषीकेशो गुडाकेशेनभारत सेनयोरुभयोर्मध्ये स्थाप
यित्वारथोत्तमं २४ भीष्मद्रोणप्रमुखतः सर्वेषांचमहीक्षितां उवाचपार्थप
श्यैतान्समवेतान्कुरूनिति २५ तत्रापश्यत्स्थितान्पार्थः पितॄनथपिता
महान् आचार्यान्मातुलान्भ्रातॄन्पुत्रान्पौत्रान्सखींस्तथा २६ श्वशुरान्
सुहृदश्चैवसेनयोरुभयोरपि तान्समीक्ष्यसकौंतेयः सर्वान्बंधूनवस्थिता
न् २७ कृपयापरयाविष्टो विषीदन्निदमब्रवीत् अर्जुनउवाच ॥
दृष्ट्वेमंस्वजनंकृष्ण युयुत्सुंसमुपस्थितं २८ सीदंतिममगात्राणि मु
खंचपरिशुष्यति वेपथुश्चशरीरेमे रोमहर्षश्चजायते २९ गांडीवंस्रं

राम
४

स्यतेहस्तात्त्वक्चैवपरिदह्यते नचशक्नोम्यवस्थातुं भ्रमतीवचमेमनः ३० निमि
त्तानिचपश्यामिविपरीतानिकेशव नचश्रेयोनुपश्यामि हत्वास्वजनमाहवे ३१
नकांक्षेविजयंकृष्ण नचराज्यंसुखानिच किंनोराज्येनगोविंद किंभोगै
र्जीवितेनवा ३२ येषामर्थेकांक्षितंनो राज्यंभोगाःसुखानिच तइमे
वस्थितायुद्धे प्राणांस्त्यक्त्वाधनानिच ३३ आचार्याःपितरःपुत्रा स्तथैव
चपितामहाः मातुलाःश्वशुराःपौत्राः श्यालाःसंबंधिनस्तथा ३४ एता
न्नहंतुमिच्छामि घ्नतोपिमधुसूदन अपित्रैलोक्यराज्यस्य हेतोःकिंनु
महीकृते ३५ निहत्यधार्तराष्ट्रान्नः काप्रीतिःस्याज्जनार्दन पापमेवाश्र

भगवद्गी०
५

येदस्मान् हत्वैतानाततायिनः ३६ तस्मान्नार्हा वयं हंतुं धार्तराष्ट्रान्स्वबांधवा
न् स्वजनं हि कथं हत्वा सुखिनः स्याम माधव ३७ यद्यप्येते न पश्यंति लोभो
पहतचेतसः कुलक्षयकृतं दोषं मित्रद्रोहे च पातकं ३८ कथं न ज्ञेयमस्मा
भिः पापादस्मान्निवर्तितुं कुलक्षयकृतं दोषं प्रपश्यद्भिर्जनार्दन ३९
कुलक्षये प्रणश्यंति कुलधर्माः सनातनाः धर्मे नष्टे कुलं कृत्स्नमधर्मो
भिभवत्युत ४० अधर्माभिभवात्कृष्ण प्रदुष्यंति कुलस्त्रियः स्त्रीषु दु
ष्टासु वार्ष्णेय जायते वर्णशंकरः ४२ संकरो नरकायैव कुलघ्नानां कुलस्य
च पतंति पितरो ह्येषां लुप्तपिंडोदकक्रियाः ४२ दोषैरेतैः कुलघ्नानां

राम
५

वर्णशंकरकारकैः उत्साद्यंते जातिधर्माः कुलधर्माश्च शाश्वताः ४३ उत्सन्न
कुलधर्माणां मनुष्याणां जनार्दन नरके नियतं वासो भवतीत्यनुसुश्रुमः ४४
अहो बत महत्पापं कर्तुं व्यवसिता वयं यद्राज्यसुखलोभेन हंतुं स्वजनमुद्यताः ४५ न २
यदि मामप्रतीकारमशस्त्रं शस्त्रपाणयः धार्तराष्ट्रा रणे हन्युस्तन्मे क्षेमतरं भवे
त् ४६ संजयो० एवमुक्त्वार्जुनः संख्ये रथोपस्थ उपाविशत् विसृज्य
सशरं चापं शोकसंविग्नमानसः ४७ ई श्री ग जी सू नि त्सू
ह्म द्यायां ग स्त्रे कृ र्जु सं दे
तं तथा कृपयाविष्टमश्रुपूर्णाकुलेक्षणं विषीदंतमिदं वाक्यमु

॥संग्रामादनिवर्तित्वं प्रजानांचैवपालनं क्षत्रियाणांमयंधर्मो मन्वादिभिर्निरूपितः१॥

भ०गी० वाचमधुसूदनः श्री ग न वा कुतस्त्वाकश्मलमिदं विषमेसमुपस्थि
तं अनार्य्यजुष्टमस्वर्ग्यमकीर्त्तिकरमर्जुन २ क्लैब्यंमास्मगमःपार्थ नैत
त्वय्युपपद्यते क्षुद्रंहृदयदौर्वल्यं त्यक्त्वोत्तिष्ठपरंतप ३
कथंभीष्ममहंसंख्ये द्रोणंचमधुसूदन इषुभिःप्रतियोत्स्यामि पूजार्हा
वरिसूदन ४ गुरूनहत्वाहिमहानुभावान् श्रेयोभोक्तुंभैक्षमपीहलोके
हत्वार्थकामांस्तुगुरूनिहैव भुंजीयभोगान्रुधिरप्रदिग्धान् ५ नचैतद्विद्मः
कतरन्नोगरीयोयद्वाजयेम यदिवानोजयेयुः यानेवहत्वानजिजीवि
षाम स्तेऽवस्थिताःप्रमुखेधार्त्तराष्ट्राः ६ कार्प्पण्यदोषोपहतस्वभा राम

कार्पण्य

श्रीभगवानु

अर्जुन उवाच

वं पृच्छामित्वांधर्मसंमूढचेताः यच्छ्रेयःस्यान्निश्चितंब्रूहितन्मे शिष्यस्तेहं
शाधिमांत्वांप्रपन्नं ७ नहिप्रपश्यामिममापनुद्या द्यच्छोकमुच्छोषण
मिंद्रियाणां अवाप्यभूमावसपत्नमृद्धंराज्यंसुराणामपिचाधिपत्यं
संजय उवाच एवमुक्त्वाहृषीकेशंगुडाकेशःपरंतप नयोत्स्यइतिगो
विंदमुक्त्वातूष्णींबभूवह ९ तमुवाचहृषीकेशः प्रहसन्निवभारतसे
नयोरुभयोर्मध्ये विषीदंतमिदंवचः १० श्रीभगवान अशोच्यानन्वशो
चस्त्वं प्रज्ञावादांश्चभाषसे गतासूनगतासूंश्च नानुशोचंतिपंडिताः ११
नत्वेवाहंजातुनासं नत्वंनेमेजनाधिपाः नचैवनभविष्यामः सर्वे

कथं भीष्ममहं संख्ये नादि एकवचन [illegible]

एवं जन्ममरण [illegible] स्वभाव

[illegible]

देहाभिमानि नकीनस्य

भगवद्गी॰

देहवान्मोम्मो
न मुह्यति
आत्मनैमम्ता
ह्रातानमन्त
ते

वयमतःपरं १२ देहिनोस्मिन्यथादेहेकौमारंयौवनंजरा तथादेहांतरप्रा
प्तिर्धीरस्तत्रनमुह्यति १३ मात्रास्पर्शास्तु कौंतेय शीतोष्णसुखदुःखदाः
आगमापायिनोनित्या स्तांस्तितिक्षस्वभारत १४ यंहिनव्यथयंत्येते पु
रुषंपुरुषर्षभ समदुःखसुखंधीरं सोमृतत्वायकल्पते १५ नासतोविद्यते
भावो नाभावोविद्यतेसतः उभयोरपिदृष्टोंत स्त्वनयोस्तत्वदर्शिभिः १६
अविनाशितुतद्विद्धि येनसर्वमिदंततं विनाशमव्ययस्यास्य नकश्चित्क
र्तुमर्हति १७ अंतवंतइमेदेहा नित्यस्योक्ताःशरीरिणः अनाशिनोप्र
मेयस्य तस्माद्युध्यस्वभारत १८ यएनंवेत्तिहंतारं यश्चैनंमन्यतेहतं उ

राम

भौतौनविजानीतो नायंहंतिनहन्यते १९ नजायतेम्रियतेवाकदाचिन्नायंभूत्वा
भविताचानभूयः अजोनित्यःशाश्वतोयंपुराणो नहन्यतेहन्यमानेशरीरे २०
वेदाविनाशिनंनित्यं यएनमजमव्ययं कथंसपुरुषःपार्थकंघातयतिहंति
कं २१ वासांसिजीर्णानियथाविहाय नवानिगृह्णातिनरोपराणि तथा
शरीराणिविहायजीर्णा न्यन्यानिसंयातिनवानिदेही २२ नैनंछिंदं
तिशस्त्राणि नैनंदहतिपावकः नचैनंक्लेदयंत्यापो नशोषयतिमारु
तः २३ अछेद्योयमदाह्योय मक्लेद्योशोष्यएवच नित्यःसर्वगतः
स्थाणु रचलोयंसनातनः २४ अव्यक्तोयमचिंत्योय मविकार्यो

अविकारी

त्रिविध
परिच्छेद
नकाल
देश वस्तु

मनसाद्यविषय मनसोऽप्यविषय परिच्छेद
कर्मेंद्रिया हाळ्य्यागोचर

[illegible]

भागवद्गीता° यमुच्यते तस्मादेवंविदित्वैनं नानुशोचितुमर्हसि २५ अथचैनंनित्यजातं
८ नित्यंवामन्यसेमृतं तथापित्वंमहावाहो नैनंशोचितुमर्हसि २६ जातस्यहि
ध्रुवोमृत्युर्ध्रुवंजन्ममृतस्यच तस्मादपरिहार्येर्थे नत्वंशोचितुमर्हसि २७
अव्यक्तादीनिभूतानि व्यक्तमध्यानिभारत अव्यक्तनिधनान्येव त
त्रकापरिदेवना २८ आश्चर्यवत्पश्यतिकश्चिदेन माश्चर्यवद्वदति ८
तथैवचान्यः आश्चर्यवच्चैनमन्यःशृणोति श्रुत्वाप्येनंवेदनचैवकश्चि
त् २९ देहीनित्यमवध्योयं देहेसर्वस्यभारत तस्मात्सर्वाणिभूता
नि नत्वंशोचितुमर्हसि ३० स्वधर्ममपिचावेक्ष्य नविकंपितुमर्हसि ८

धर्म्याद्धि युद्धाच्छ्रेयो न्यत्क्षत्रियस्यनविद्यते ३१ यदृच्छयाचोपपन्नंस्वर्गद्वा
रमपावृतं सुखिनःक्षत्रियाःपार्थ लभंतेयुद्धमीदृशं ३२ अथचेत्त्वमिमंध
र्म्यं संग्रामंनकरिष्यसि ततःस्वधर्मंकीर्त्तिंच हित्वापापमवाप्स्यसि ३२
अकीर्त्तिंचापिभूतानि कथयिष्यंतितेव्ययां संभावितस्यचाकीर्त्ति र्मरणा
दतिरिच्यते ३४ भयाद्रणादुपरतं मंस्यंतेत्वांमहारथाः येषांचत्वंबहुम
तो भूत्वायास्यसिलाघवं ३५ अवाच्यवादांश्चबहून्वदिष्यंतितवाहिताः
निंदंतस्तवसामर्थ्यं ततोदुःखतरंनुकिं ३६ हतोवाप्राप्स्यसिस्वर्गं जि
त्वावाभोक्ष्यसेमहीं तस्मादुत्तिष्ठकौंतेय युद्धायकृतनिश्चयः ३७ सुख

संख्यायते प्रकाश्यतेया
नेनधा

दुःखेसमेकृत्वा लाभालाभौजयाजयौ ततोयुद्धाययुज्यस्व नैवंपापमवा
प्स्यसि ३८ एषातेभिहितासांख्ये बुद्धिर्योगेत्विमांशृणु बुद्ध्यायुक्तोय
यापार्थ कर्म्मबंधंप्रहास्यसि ३९ नेहाभिक्रमनाशोस्ति प्रत्यवायो
नविद्यते स्वल्पमप्यस्यधर्म्मस्य त्रायतेमहतोभयात् ४० व्यवसाया
त्मिकाबुद्धि रेकेहकुरुनंदन बहुशाखाह्यनंताश्च बुद्धयोव्यवसायि
नां ४१ यामिमांपुष्पितांवाचं प्रवदंत्यविपश्चितः वेदवादरताःपा
र्थ नान्यदस्तीतिवादिनः ४२ कामात्मानःस्वर्गपरा जन्मकर्म्म
फलप्रदां क्रियाविशेषबहुलां भोगैश्वर्यगतिंप्रति ४३ भोगैश्व

[illegible]

र्य्यप्रसक्तानां तयापहृतचेतसां व्यवसायात्मिकाबुद्धिः समाधौनविधी
यते ४४ त्रैगुण्यविषयावेदा निस्त्रैगुण्योभवार्जुन निर्द्वंद्वोनित्यस
त्वस्थो निर्योगक्षेमआत्मवान् ४५ यावानर्थउदपाने सर्वतःसंप्लु
तोदके तावान्सर्वेषुवेदेषु ब्राह्मणस्यविजानतः ४६ कर्म्मण्येवाधिका
रस्ते माफलेषुकदाचन माकर्म्मफलहेतुर्भू र्म्मातेसंगोस्त्वकर्म्मणि ४७
योगस्थःकुरुकर्म्माणिसंगंत्यक्त्वाधनंजय सिद्ध्यसिद्ध्योःसमोभूत्वा
समत्वंयोगउच्यते ४८ दूरेणह्यवरंकर्म्म बुद्धियोगाद्धनंजय बुद्धौश
रणमन्विछ कृपणाःफलहेतवः ४९ बुद्धियुक्तोजहातीह उभेसुकृ

अप्राप्तस्वीकारो
योगः प्राप्तपाल
नं क्षेम

तदुःष्कृते तस्माद्योगाय युज्यस्व योगःकर्म्मसुकौशलं ५० कर्म्मजंबुद्धियु
क्ताहि फलंत्यक्त्वामनीषिणः जन्मबंधविनिर्मुक्ताः पदंगछंत्यनामयं
५१ यदायदातेमोहकलिलं बुद्धिर्व्यतितरिष्यति तदागंतासिनिर्विदं
श्रोतव्यस्यश्रुतस्यच ५२ श्रुतिविप्रतिपन्नाते यदास्थास्यतिनिश्चला:
शमाधावचलाबुद्धिस्तदायोगमवाप्स्यसि ५३ अर्जुनउवाच स्थि
तप्रज्ञस्यकाभाषा समाधिस्थस्यकेशव स्थितधीकिंप्रभाषेत कि
मासीतव्रजेतकिं ५४ श्रीभगवानुवाच प्रजहातियदाकामान्सर्वा
न्पार्थमनोगतान् आत्मन्येवात्मनातुष्टः स्थितप्रज्ञस्तदोच्यते ५५ दुः

खेष्वनुद्विग्नमनाः सुखेषुविगतस्पृहः वीतरागभयाक्रोधः स्थितधीर्मुनिरुच्यते ५६
यःसर्वत्रानभिस्नेहस्तत्तत्प्राप्यशुभाशुभं नाभिनंदतिनद्वेष्टि तस्यप्रज्ञाप्रतिष्ठि
ता ५७ यदासंहरतेचायं कूर्म्मोङ्गानीवसर्वशः इंद्रियाणींद्रियार्थेभ्यस्त
स्यप्रज्ञाप्रतिष्ठिता ५८ विषयाविनिवर्त्तंते निराहारस्यदेहिनः रसवर्ज्जं
रसोप्यस्य परंदृष्ट्वानिवर्त्तते ५९ यततोह्यपिकौंतेय पुरुषस्यविपश्चि
तः इंद्रियाणिप्रमाथीनि हरंतिप्रसभंमनः ६० तानिसर्वाणिसंय
म्य युक्तआसीतमत्परः वसेहियस्येंद्रियाणि तस्यप्रज्ञाप्रतिष्ठिता ६१
ध्यायतोविषयान्पुंसः संगस्तेषूपजायते संगात्संजायतेकामः कामात्क्रो

धोभिजायते ६२ क्रोधाद्भवतिसंमोहः संमोहात्स्मृतिविभ्रमः स्मृतिभ्रंसाबुद्धि
नासो बुधिनासात्प्रणस्यति ६३ रागद्वेषवियुक्तैस्तु विषयानिंद्रियैश्चरन् आ
त्मवश्यैर्विधेयात्मा प्रसादमधिगछति ६४ प्रसादेसर्वदुःखानां हानिरस्यो
पजायते प्रसन्नचेतसोह्याशु बुधिःपर्य्यवतिष्ठते नास्तिबुद्धिरयुक्तस्यन
चायुक्तस्यभावना नचाभावयतःशांतिरशांतस्यकुतःसुखं ६६ इंद्रिया
णांहिचरतां यन्मनोनुविधीयते तदस्यहरतेप्रज्ञां वायुर्न्नावमिवांभसि ६७
तस्माद्यस्यमहाबाहो निगृहीतानिसर्वशः इंद्रियाणींद्रियार्थेभ्यस्त
स्यप्रज्ञाप्रतिष्ठिता ६८ यानिशासर्व्वभूतानां तस्यांजागर्त्तिसंयमी यस्यां

जाग्रतिभूतानि सानिशापश्यतोमुनेः ६९ आपूर्य्यमाणमचलप्रतिष्ठं समु
द्रमापःप्रविशंतियद्वत् तद्वत्कामायंप्रविशंतिसर्वे सशांतिमाप्नोतिनकां
मकामी ७० विहायकामान्यःसर्व्वान्पुमांश्चरतिनिस्पृहः निर्ममोनिरहं
कारःसशांतिमधिगछति ७१ एषाब्राह्मीस्थितिःपार्थ नैनांप्राप्यसैंमु वि
ह्यति स्थित्वास्यामंतकालेपि ब्रह्मनिर्वाणमृछति ७२ इ श्री ग
गी सू नि सु ब्र द्या यो शा श्री ष्णा न वा शां यो
ना द्वि यो यः २ श्र न वा ॥ ज्यायसीचेत्कर्म्मणस्ते
मताबुधिर्ज्जनार्द्दन तत्किंकर्म्मणिघोरमां नियोजयसिकेशव १ व्या

भगवद्गी०
१२

मिश्रेणेव वाक्येन बुद्धिं मोहयसीव मे तदेकं वद निश्चित्य येन श्रेयो हमाप्नु
यां २ श्री ग न वा लोकेस्मिन्द्विविधा निष्ठा पुराप्रोक्ता मयानघ ज्ञा
नयोगेन सांख्यानां कर्म्मयोगेन योगिनां ३ न कर्म्मणामनारंभा न्नैष्कर्म्यं
पुरुषोश्नुते न च संन्यसनादेव सिधिं समधिगच्छति ४ न हि कश्चित्क्षण
मपि जातु तिष्टत्यकर्म्मकृत् कार्य्यते ह्यवशः कर्म्म सर्वः प्रकृतिजैर्गुणै ५
कर्मेंद्रियाणि संयम्य य आस्ते मनसा स्मरन् इंद्रियार्थान्विमूढात्मा
मिथ्याचारः स उच्यते यस्त्विंद्रियाणि मनसा नियम्यारभतेर्जुन कर्मे
द्रियैः कर्म्मयोगा मसक्तः स विशिष्यते ७ नियतं कुरु कर्म त्वं कर्म

रांम
१२

ज्यायो ह्यकर्मणः शरीरयात्रापि च ते न प्रसिद्धेदकर्मणः ८ यज्ञार्थात्कर्मणोन्यत्र लो
कोयं कर्मबंधनः तदर्थं कर्म्म कौंतेय मुक्तसंगः समाचर १० सहयज्ञाः प्रजाः सृष्ट्वा
पुरोवाच प्रजापतिः अनेन प्रसविष्यध्वमेष वोस्त्विष्टकामधुक् ११ देवान्भा
वयतानेन ते देवा भावयंतु वः परस्परं भावयंतः श्रेयः परमवाप्स्यथ १२ इ
ष्टान्भोगान्हि वो देवा दास्यंते यज्ञभाविताः तैर्दत्तानप्रदायेभ्यो यो भुंक्ते
स्तेन एव सः १३ यज्ञसिष्टासिनः संतो मुच्यंते सर्वकिल्बिषैः भुंजते ते त्वघं पापा
ये पचंत्यात्मकारणात् १४ अन्नाद्भवंति भूतानि पर्जन्यादन्नसंभवः य
ज्ञाद्भवति पर्जन्यो यज्ञः कर्मसमुद्भवः १५ कर्म ब्रह्मोद्भवं विद्धि ब्रह्माक्ष

रसमुद्भवम् तस्मात्सर्वगतंब्रह्म नित्यंयज्ञेप्रतिष्ठितं १६ एवंप्रवर्त्तितंचक्रं
नानुवर्त्तयतीहयः अघायुरिंद्रियारामो मोघंपार्थसजीवति १७ यस्त्वात्म
रतिरेवस्यादात्मतृप्तश्चमानवः आत्मन्येवचसंतुष्टस्तस्यकार्यंनविद्यते १८
नैवतस्यकृतेनार्थो नाकृतेनेहकश्चन नचास्यसर्वभूतेषु कश्चिदर्थव्य
पाश्रयः १९ तस्मादसक्तःसततंकार्यं कर्मसमाचर असक्तोह्याचरन्क
र्म परमाप्नोतिपूरुषः २० कर्मणैवहिसंसिद्धि मास्थिताजनकादयः
लोकसंग्रहमेवापि संपश्यन्कर्तुमर्हसि २१ यद्यदाचरतिश्रेष्ठस्तत्त
देवेतरोजनः सयत्प्रमाणंकुरुते लोकस्तदनुवर्त्तते २२ नमेपार्थास्ति

श्रीरामजी

स्तिकर्त्तव्यंत्रिषुलोकेषुकिंचन नानवाप्तमवाप्तव्यं वर्त्तएवचकर्मणि २३
यदिह्यहंनवर्त्तेयं जातुकर्मण्यतंद्रितः ममवर्त्मानुवर्त्तंते मनुष्याःपार्थ
सर्वशः २४ उत्सीदेयुरिमेलोकान कुर्यांकर्मचेदहं संकरस्यचकर्त्तास्या
मुपहन्यामिमाःप्रजाः २५ सक्ताःकर्मण्यविद्वांसो यथाकुर्वंतिभारत कु
र्याद्विद्वांस्तथासक्त श्चिकीर्षुर्लोकसंग्रहं २६ नबुद्धिभेदंजनये दज्ञानांक
र्मसंगिनां जोषयेत्सर्वकर्माणि विद्वान्युक्तःसमाचरन् २७ प्रकृतेः
क्रियमाणानि गुणैःकर्माणिसर्वशः अहंकारविमूढात्मा कर्त्ताहमि
तिमन्यते २८ तत्ववित्तुमहाबाहो गुणकर्मविभागयोः गुणागुणेषु

भगवद्गी० वर्त्तंते इतिमत्वानसज्जते २९ प्रकृतेर्गुणसंमूढाः सज्जंतेगुणकर्मसु ता
१४ नकृत्स्न विदोमंदान् कृत्स्नविन्नविचालयेत् ३० मयिसर्वाणिकर्माणि
संन्यस्याध्यात्मचेतसा निराशीर्निर्ममोभूत्वा युध्यस्वविगतज्वरः ३१ ये
मेमतमिदंनित्य मनुतिष्टंतिमानवाः श्रद्धावंतोनुसूयन्तो मुच्यंतेतेपि
कर्मभिः ३२ येत्वेतदभ्यसूयंतो नानुतिष्टंतिमेमतं सर्वज्ञानविमूढां
स्तान् विद्धि नष्टानचेतसः ३३ सदृशंचेष्टतेस्वस्याः प्रकृतेर्ज्ञानवा
नपि प्रकृतिंयांति भूतानि निग्रहःकिंकरिष्यति ३४ इंद्रियस्येंद्रि
यस्यार्थेरागद्वेषौव्यवस्थितौ तयोर्नवसमागच्छेत्तौह्यस्यपरिपंथि राम १४

नौ ५ श्रेयान्स्वधर्मो विगुणः परधर्मात्स्वनुष्टितात् स्वधर्मेनिधनंश्रेयः
परधर्मोभयावहः ३५ अ न वा अथकेनप्रयुक्तोयं पापंचर
तिपूरुषः अनिच्छन्नपिवार्ष्णेय बलादिवनियोजितः श्री ग न वा
कामएषः क्रोधएषरजोगुणसमुद्भवः महाशनोमहापाप्मावि
द्ध्येनमिहवैरिणं ३७ धूमेनाव्रियतेवह्निर्यथादर्शोमलेनच यथोल्बे
नावृतोगर्भस्तथातेनेदमावृतं ३८ आवृतंज्ञानमेतेन ज्ञानिनोनि
त्यवैरिणा कामरूपेणकौंतेय दुःपूरेणानलेनच ३९ इंद्रियाणि
मनोबुद्धिरस्याधिष्टानमुच्यते एतैर्विमोहयत्येष ज्ञानमावृत्य दे

भगवद्गी॰ हिनं ४० तस्मात्त्वमिंद्रियाण्यादौ नियम्यभरतर्षभ पाप्मानंप्रजहिह्येनं ज्ञान
१५ विज्ञाननाशनं ४१ इंद्रियाणिपराण्याहु रिंद्रियेभ्यःपरंमनः मनसस्तु
परावुद्धिर्योवुद्धेःपरतस्तुसः ४२ एवंवुद्धेःपरंवुद्ध्वा संस्तभ्यात्मानमात्मना
जहिशत्रुंमहावाहो कामरूपंदुरासदं ४३ इतिश्री ग द्गीता प ष
त्सु स द्या यो शा श्री स्मा न वा क यो ना त्र यो
यः॥ ॥ ॥श्री ग न वा इमंविवस्वतेयोगं प्रोक्तवानहमव्ययं
विवस्वान्मनवेप्राह मनुरिक्ष्वाकवेब्रवीत् १ एवंपरंपराप्राप्त मिमंरा
जर्षयोविदुः सकालेनेहमहता योगोनष्टःपरंतप २ सएवायंमया राम
१५

अर्जुनउवाच
तेद्यःयोगःप्रोक्तःपुरातनःभक्तोसिमेसखाचेतिरहस्यंह्येतदुत्तमं ३ अप
रंभवतोजन्म परंजन्मविवस्वतः कथमेतद्विजानीयां त्वमादौप्रोक्तवानिं ४ ति२
श्रीभग न वा ॥ वहूनिमेव्यतीतानिजन्मानितवचार्जुन तान्यहंवे
दसर्वाणि नत्वंवेत्थपरंतपः ५ अजोपिसन्नव्ययात्मा भूतानामीश्वरोपि
सन् प्रकृतिंस्वामधिष्ठाय संभवाम्यात्ममायया ६ यदायदाहिधर्म्मस्य
ग्लानिर्भवतिभारत अभ्युत्थानमधर्म्मस्य तदात्मानंसृजाम्यहं ७ परित्रा
णायसाधूनां विनाशायचदुष्कृतां धर्म्मसंस्थापनार्थाय संभवामियु
गेयुगे ८ जन्मकर्म्मचमेदिव्य मेवंयोवेत्तितत्त्वतः त्यक्त्वादेहंपुनर्जन्म

नैतिमामेतिसोर्ज्जुन ९ वीतरागभयक्रोधा मन्मयामामुपाश्रिता बहवोज्ञानत
पसा पूतामद्भावमागताः १० येयथामांप्रपद्यंते तांस्तथैवभजाम्यहंम
मवर्त्मानुवर्त्तंते मनुष्याः पार्थसर्वसः ११ कांक्षंतः कर्मणांसिद्धिं यजं
त इहदेवताः क्षिप्रंहिमानुषेलोके सिद्धिर्भवतिकर्मजा १२ चातुर्वर्ण्यं
मयासृष्टं गुणकर्मविभागशः तस्यकर्त्तारमपिमां विद्ध्यकर्त्तारमव्ययं १३
नमांकर्माणिलिंपंति नमेकर्म्मफलेस्पृहा इतिमांयोभिजानाति कर्म्मि
भिर्न्नसबध्यते १४ एवंज्ञात्वाकृतंकर्म पूर्वैरपिमुमुक्षुभिः कुरुक
र्मैवतस्मात्त्वं पूर्वैःपूर्वतरंकृतं १५ किंकर्मकिंकर्मेति कवयोप्यत्रमोहिताः

मनुमोक्षप्रसिद्धकर्म म१
देहादिव्यापारादिकं कर्म

[illegible]

तत्तेकर्मप्रवक्ष्यामि यज्ज्ञात्वामोक्ष्यसेशुभात् १६ कर्मणोह्यपिबोधव्यं बोध
व्यंचविकर्मणः अकर्मणश्चबोधव्यं गहनाकर्मणोगतिः १७ कर्मण्यकर्मयः
पश्येदकर्मणिचकर्मयः सबुद्धिमान्मनुष्येषु सयुक्तः कृत्स्नकर्मकृत् १८
यस्यसर्वेसमारंभाः कामसंकल्पवर्जिताः ज्ञानाग्निदग्धकर्माणं तमाहुःपं
डितंबुधाः १९ त्यक्त्वाकर्मफलासंगं नित्यतृप्तोनिराश्रयः कर्म्मण्यभि
प्रवृत्तोपि नैवकिंचित्करोतिसः २० निराशीर्यतचित्तात्मा त्यक्तसर्वपरि
ग्रहः शरीरंकेवलंकर्म कुर्वन्नाप्नोतिकिल्बिषं २१ यदृच्छालाभसं
तुष्टोद्वंद्वातीतोविमत्सरः समःसिद्धावसिद्धौच कृत्वापिननिबध्यते २२

भगवद्गी०
१८

कर्मयोगिनः

ज्ञानयोगिनः

ब्रह्मार्पणं यज्ञ

नैष्ठिकब्रह्मचारिणः। गृहस्था वानप्रस्था

गतसंगस्यमुक्तस्य ज्ञानावस्थितचेतसः यज्ञायाचरतःकर्म समग्रंप्रविलीयते २३
ब्रह्मार्पणंब्रह्महविर्ब्रह्माग्नौब्रह्मणाहुतं ब्रह्मैवतेनगंतव्यं ब्रह्मकर्मसमाधि
ना २४ दैवमेवापरेयज्ञं योगिनःपर्युपासते ब्रह्माग्नावपरेयज्ञं यज्ञेनैवो
पजुह्वति २५ श्रोत्रादीनींद्रियाण्यन्ये संयमाग्निषुजुह्वति शब्दादीन्
विषयानन्ये इंद्रियाग्निषुजुह्वति २६ सर्वाणींद्रियकर्म्माणि प्राण
कर्म्माणिचापरे आत्मसंयमयोगाग्नौ जुह्वतिज्ञानदीपिते २७ द्र
व्ययज्ञास्तपोयज्ञा योगयज्ञास्तथापरे स्वाध्यायज्ञानयज्ञाश्च यत
यःसंसितव्रताः २८ अपानेजुह्वतिप्राणं प्राणेऽपानंतथापरे प्रा

राम
८

प्राणानी

सर्वेकर्म ब्रह्म

णापानगतीरुद्ध्वा प्राणायामपरायणाः २९ अपरेनियताहाराः प्राणे[illegible]षु
जुह्वति सर्वेप्येतेयज्ञविदो यज्ञक्षपितकल्मषाः ३० यज्ञसिष्टामृतभुजो यांतिब्रह्म
सनातनं नायंलोकोस्त्ययज्ञस्य कुतोन्यःकुरुसत्तम ३१ एवंबहुविधायज्ञा वित
ताब्रह्मणोमुखे कर्मजान्विद्धितान्सर्वानेवंज्ञात्वाविमोक्ष्यसे ३२ श्रेयान्द्रव्य
मयाद्यज्ञाज्ज्ञानयज्ञःपरंतपः सर्वंकर्माखिलंपार्थ ज्ञानेपरिसमाप्यते ३३
तद्विद्धिप्रणिपातेन परिप्रश्नेनसेवया उपदेक्ष्यंतितेज्ञानं ज्ञानिनस्तत्वदर्शि
नः ३४ यज्ज्ञात्वानपुनर्मोहमेवंयास्यसिपांडव येनभूतान्यशेषेण द्रक्ष्यस्या
त्मन्यथोमयि ३५ अपिचेदसिपापेभ्यः सर्वेभ्यःपापकृत्तमः सर्वंज्ञानप्लवे

भगवद्गी०
१८

नैव वृजिनंसंतरिष्यसि ३६ यथैधांसिसमिद्धोग्नि र्भस्मसात्कुरुतेर्जुन ज्ञाना
ग्निः सर्वकर्माणि भस्मसात्कुरुतेतथा ३७ नहिज्ञानेनसदृशं पवित्रमिह
विद्यते तत्स्वयंयोगसंसिद्धः कालेनात्मनिविंदति ३८ श्रद्धावांल्लभतेज्ञा
नं तत्परः संयतेंद्रियः ज्ञानंलब्ध्वापरांशांति मचिरेणाधिगछति ३९ अज्ञश्चा
श्रद्धानश्च शंसयात्माविनसति नायंलोकोस्तिनपरो नसुखंशंशयात्मनः ४०
योगसंन्यस्तकर्माणंज्ञानसंछिन्नसंशयं आत्मवंतंनकर्माणि निबध्नंति
धनंजय ४१ तस्मादज्ञानसंभूतं हृत्स्थंज्ञानासिनात्मनः छित्वैनंसंश
यंयोगमातिष्टोत्तिष्टभारत ४२ इ श्री ग द्गी सु नि त्सु ह्म द्या

राम
१८

यां ग स्त्र रू र्जु सं दे र्म गो म तु ध्याः ४ अर्जु उ च
संन्यासंकर्मणांकृष्ण पुनर्योगंचशंससि यच्छ्रेयएतयोरेकं तन्मेब्रूहिसुनिश्चि
तं १ श्री ग न वा संन्यासःकर्मयोगश्चनिःश्रेयसकरावुभौ तयोस्तु
कर्मसंन्यासात्कर्मयोगोविशिष्यते २ ज्ञेयःसनित्यसंन्यासी योनद्वेष्टिनकां
क्षतिनिर्द्वंद्वोहिमहाबाहो सुखंबंधात्प्रमुच्यते ३ सांख्ययोगौपृथग्बालाः
प्रवदंतिनपंडिताः एकमप्यास्थितःसम्य गुभयोर्विंदतेफलं ४ यत्सांख्यैः
प्राप्यतेस्थानंतद्योगैरपिगम्यते एकंसांख्यंचयोगंच यःपश्यतिसपश्य
ति ५ संन्यासस्तुमहाबाहो दुःखमाप्तुमयोगतः योगयुक्तोमुनिर्ब्रह्मन

भगवद्गी० चिरेणाधिगछति ६ प्रमादिनोवहिश्चिता पिशुनाःकलहोत्सुका शान्याशिनोपि
१८ दृश्यंते दैवतंदूषिताशयाः ७ योगयुक्तोविशुद्धात्मा विजितात्माजितेंद्रियः
सर्वभूतात्मभूतात्मा कुर्वन्नपिनलिप्यते ८ नैवकिंचित्करोमीति युक्तोमन्ये
त्ततत्ववित् पश्यन्शृण्वन्स्पृशन्जिघ्रन्नश्नन् गछन्स्वपन्प्रलपन् श्वसन्४
विसृजन्गृह्णन्नुन्मिषन्निमिषन्नपि इंद्रियाणींद्रियार्थेषु वर्त्ततइतिधारयन् ९
ब्रह्मण्याधायकर्माणि संगंत्यक्त्वाकरोतियः लिप्यतेनसपापेन पद्मप
त्रमिवांभसा १० कायेनमनसाबुद्ध्या केवलैरिंद्रियैरपि योगिनःकर्म
कुर्वंतिसंगंत्यक्त्वात्मशुद्धये ११ युक्तःकर्मफलंत्यक्त्वा शांतिमा राम
१८

१२
प्नोतिनैष्टिकीं अयुक्तःकाम कारेण फलेसक्तोनिवध्यते सर्वकर्माणिमनसा
संन्यस्यास्तेसुखंवशी नवद्वारेपुरेदेही नैवकुर्वन्नकारयन् १३ नकर्तृत्वं
नकर्माणि लोकस्यसृजतिप्रभुः नकर्मफलसंयोगं स्वभावस्तुप्रवर्त्तते १४
नादत्तेकस्यचित्पापं नचैवसुकृतंविभुः अज्ञानेनावृतंज्ञानं तेनमुह्यंति
जंतवः १५ ज्ञानेनतुतदज्ञानं येषांनाशितमात्मनः तेषामादित्यवज्ज्ञानं
प्रकाशयतितत्परं १६ तद्बुद्धयस्तदात्मान स्तन्निष्ठास्तत्परायणाः गछं
त्यपुनरावृत्तिं ज्ञाननिर्धूतकल्मषाः १७ विद्याविनयसंपन्ने ब्राह्मणेगा
विहस्तिनि श्वनिचैवश्वपाकेच पंडिताःसमदर्शिनः १८ इहैवतैर्जितः

सर्गो येषांसाम्येस्थितंमनः निर्दोषंहिसमंब्रह्म तस्माद्ब्रह्मणितेस्थिता १९ नप्र

हृष्येत्प्रियं प्राप्य नोद्विजेत्प्राप्यचाप्रियं स्थिरबुद्धिरसंमूढो ब्रह्मविद्ब्रह्मणि
स्थितः २० बाह्यस्पर्शेष्वशक्तात्मा विंदत्यात्मनियत्सुखं सब्रह्मयोगयुक्ता
त्मा सुखमक्षयमश्नुते २१ येहिसंस्पर्शजा भोगा दुःखयोनयएवते ॥
आद्यंतवंतः कौंतेय नतेषुरमतेबुधाः २२ शक्नोतीहैवयःसोढुं प्राक्श
रीरविमोक्षणात् कामक्रोधोद्भवंवेगं सयुक्तःससुखीनरः २३ योंतःसुखो
ंतरारामो स्तथांतर्ज्योतिरेवयः सयोगीब्रह्मनिर्वाणं ब्रह्मभूतोधिगच्छति २४
लभंतेब्रह्मनिर्वाणमृषयः क्षीणकल्मषाः छिन्नद्वैधायतात्मानः सर्वभूत

चं२

हितेरताः २५ कामक्रोधवियुक्तानां यतीनांयतचेतसां अभितोब्रह्मनिर्वाणं।
वर्त्ततेविदितात्मनां २६ स्पर्शान्कृत्वाबहिर्बाह्यांश्चक्षुश्चैवांतरेभ्रुवोः प्राणा
पानौसमौकृत्वा नासाभ्यंतरचारिणौ २७ यतेंद्रियमनोबुद्धिर्मुनिर्मोक्षप
रायणः विगतेच्छाभयक्रोधोयः सदामुक्तएवसः २८ भोक्तारंयज्ञतपसां
सर्वलोकमहेश्वरं सुहृदंसर्वभूतानां ज्ञात्वामांशांतिमृच्छति २९ ५ श्री
भवताप षब वियोगस्त्रे कृर्जुनसंवादे न्या
योनाम पंमोध्यः ५ ॥ श्रीगनवा ॥ अनाश्रितः
कर्मफलं कार्यंकर्मकरोतियः ससंन्यासीचयोगीच ननिरग्निर्नचाक्रि

भगव०
२१

क १

या: १ यंसंन्यासमितिप्राहुर् योगंतंविधिपांडव! नह्यसन्यस्तसंल्पो योगी
भवतिकश्चन २ आरुरुक्षोर्मुनेर्योगं कर्मकारणमुच्यते योगारूढस्य
तस्यैव शमः कारणमुच्यते ३ यदाहिनेंद्रियार्थेषु नकर्मस्वनुषज्जते
सर्वसंकल्पसंन्यासी योगारूढस्तदोच्यते ४ उद्धरेदात्मनात्मानं मात्मा
नमवसादयेत् आत्मैवह्यात्मनोबंधु रात्मैवरिपुरात्मनः ५ बंधुरात्मा
त्मनस्तस्य येनात्मैवात्मनाजितः अनात्मनस्तुशत्रुत्वे वर्त्तेतात्मैवश
त्रुवत् ६ जितात्मनः प्रशांतस्य परमात्मासमाहितः शीतोष्णसुखदुः
५ खें तथामानापमानयोः ७ ज्ञानविज्ञानतृप्तात्मा कूटस्थोविजितेंद्रि

आत्मनावुध्या
विवेकयुक्तेन

आत्मेवमनसं
नादृष्टत

जेनआत्मनेपआत्माकुं एकारोन सद्दाद रूकोजित

केवलः [illegible]

उपदेशिको परोक्षानुभवः

राम
२१

द्वेषोपादानबुद्धिस्य

जिवदमानकोरुसयी
द्पुपेक्षक

जिवदमानको
हितयोरवि
हिताउसी

या युक्तइत्युच्यतेयोगीसमलोष्टाश्मकांचनः ८ सुहृन्मित्रार्युदासीन म
ध्यस्थद्वेष्यबंधुषु साधुष्वपिचपापेषु समबुद्धिर्विशिष्यते ९ योगीयुंजी
तसतत मात्मानंरहसिस्थितः एकाकीयतचितात्मा निराशीरपरिग्रहः १०
शुचौदेसेप्रतिष्टाप्य स्थिरमासनमात्मनः नात्युछ्रितंनातिनीचं चैलाजि
नकुशोत्तरं ११ तत्रैकाग्रंमनःकृत्वा यतचित्तेंद्रियक्रियाः उपविश्या
सनेयुंज्या योगमात्मविशुद्धये १२ समंकायशिरोग्रीवं धारयन्न
चलंस्थिरं संप्रेक्ष्यनाशिकाग्रंस्वंदिशश्चानवलोकयन् १३ प्रशांतात्मा
विगतभीर्ब्रह्मचारिव्रतेस्थितः मनःसंयम्यमच्चित्तोयुक्तआसी

रागादिलेतकु
र्वीत

अधादिचर्म

तमत्परः १४ युंजन्नेवंसदात्मानं योगीनियतमानसः शांतिंनिर्वाणपरमां मत्सं
स्थामधिगछति १५ नात्यश्नतस्तुयोगोस्तिनचैकांतमनश्नतः नचातिस्वप्न
शीलस्यजाग्रतोनैवचार्जुन १६ युक्ताहारविहारस्य युक्तचेष्टस्यकर्म्मसु युक्त
स्वप्नावबोधस्य योगोभवतिदुःखहा १७ यदाविनियतंचित्त मात्मन्येवावति
ष्ठते निस्पृहःसर्वकामेभ्यो युक्तइत्युच्यतेतदा १८ यथादीपोनिवातस्थो नें
गतेसोपमास्मृता: योगिनोयतचित्तस्य युंजतोयोगमात्मनः १९ यत्रोप
रमतेचित्तं निरुद्धंयोगसेवया यत्रचैवात्मनात्मानं पश्यन्नात्मनितुष्य
ति २० सुखमात्यंतिकंयत्त बुद्धिग्राह्यमतींद्रियं वेत्तियत्रनचैवायं स्थित

[illegible]

प्राप्त योग

यस्मिन् [illegible]

[illegible]

बुद्धौ आत्मतया विषयेंद्रियसंबंधातीत

आत्मस्वरूपज्ञानं

हि चा

श्चलतितत्त्वतः २१ यंलब्ध्वाचापरंलाभं मन्यतेनाधिकंततः यस्मिंस्थितोनदुःखेनगु
रुणापिविचाल्यते २२ तंविंद्याद्दुःखसंयोग वियोगंयोगसंज्ञितं सनिश्चयेनयोक्तव्यो
योगोनिर्विण्णचेतसा २३ संकल्पप्रभवान्कामांस्त्यक्त्वासर्वानशेषतः मनसैवेंद्रि
यग्रामं विनियम्यसमंततः २४ शनैःशनैरुपरमेद्बुद्ध्याधृतिगृहीतया आत्मसं
स्थंमनःकृत्वा नकिंचिदपिचिंतयेत् २५ यतोयतोनिश्चरतिमनश्चंचलमस्थि
रं ततस्ततोनियम्यैतदात्मन्येववशंनयेत् २६ प्रशांतमनसंह्येनंयोगिनंसुख
मुत्तमं उपैतिशांतरजसंब्रह्म भूतमकल्मषं २७ युंजन्नेवंसदात्मानंयोगी
विगतकल्मषः सुखेनब्रह्मसंस्पर्श मत्यंतंसुखमश्नुते २८ सर्वभूतस्थमा

भागवद्गी° त्मानं सर्वभूतानिचात्मनि ईक्षतेयोगयुक्तात्मा सर्वत्रसमदर्शनः २९ योमांप
२३ श्यतिसर्वत्र सर्वंचमयिपश्यति तस्याहंनप्रणश्यामि सचमेनप्रणश्यति ३०
सर्वभूतस्थितंयोमां भजत्येकत्वमास्थितः सर्वथावर्त्तमानोपि सयोगीमयिव
र्तते ३१ आत्मौपम्येनसर्वत्र समंपश्यतियोर्जुन सुखंवायदिवादुःखं सयोगी
परमोमतः ३२ अर्जु उ च योयंयोगस्त्वयाप्रोक्तः साम्येनमधुसूदन एतस्या
हंनपश्यामि चंचलत्वात्स्थितिंस्थिरां ३३ चंचलंहिमनः कृष्णप्रमाथिबलवद्दृढं त
स्याहंनिग्रहंमन्ये वायोरिवसुदुष्करं ३४ श्री ग न् वा असंसयंमहावाहो
मनोदुर्निग्रहंचलं अभ्यासेनतुकौंतेय वैराग्येनचगृह्यते ३५ असंयतात्मनो राम
२३

योगो दुःप्राप इतिमेमतिः वश्यात्मनातुयतता शक्योवाप्तुमुपायतः ३६ अर्जु
उ च अयतिःश्रद्धयोपेतो योगाच्चलितमानसः अप्राप्ययोगसंसिद्धिं कां
गतिंकृष्णगच्छति ३७ कच्चिन्नोभयविभ्रष्टश्छिन्नाभ्रमिव नशति अप्रतिष्ठो
महावाहो विमूढो ब्रह्मणःपथि ३८ एतन्मेसंशयंकृष्ण छेत्तुमर्हस्यशेषतः
त्वदन्यःशंसयस्यास्य छेत्तानह्युपपद्यते ३९ श्री गु न् वा पार्थनैवे
हनामुत्र विनासस्तस्यविद्यते नहिकल्याणकृत्कश्चिद्दुर्गतिंतातगच्छति ४०
प्राप्यपुण्यकृतांल्लोकानु षित्वासास्वतीःसमाः शुचिनांश्रीमतांगेहे योग
भ्रष्टोभिजायते ४१ अथवायोगिनामेव कुलेभवतिधीमतां एतद्धिदुर्ल

भगवद्गी०
२४

भतरंल्लोकेजन्मयदीदृशं ४२ तत्रतंबुधिसंयोगं लभंतेपौर्वदेहिकं यततेचततोभूयः
संसिद्धौकुरुनंदनः ४३ पूर्वाभ्यासेनतेनैव ह्रियतेह्यवशोपिसः जिज्ञासुरपि
योगस्य शब्दब्रह्मातिवर्त्तते ४४ प्रयत्नाद्यतमानस्तु योगीसंशुद्धकिल्बिषः
अनेकजन्मसंसिद्धंततोयातिपरांगतिं ४५ तपस्विभ्योधिकोयोगी ज्ञानी
भ्योपिमतोधिकः कर्म्मिभ्यश्चाधिकोयोगी तस्माद्योगीभवार्जुन ४६
योगिनामपिसर्वेषां मद्गतेनांतरात्मना श्रद्धावान्भजतेयोमां समेयु
क्तःतमोमतः ४७ इति श्रीभगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योग
सास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे आत्मसंयमयोगोनाम षष्ठोध्यायः ६

राम
२४

श्रीभगवानुवाच मय्यासक्तमनाःपार्थ योगंयुंजन्मदाश्रयः असंशयंसमग्रं
मां यथाज्ञास्यसितच्छृणु १ ज्ञानंतेहंसविज्ञानमिदंवक्ष्याम्यशेषतः यज्ज्ञात्वा
नेहभूयोऽन्यत्ज्ञातव्यमवशिष्यते २ मनुष्याणांसहस्रेषु कश्चिद्यततिसिद्धये।
यततामपिसिद्धानां कश्चिन्मांवेत्तितत्वतः ३ भूमिरापोनलोवायु खंमनोबु
द्धिरेवच अहंकारइतीयंमे भिन्नाप्रकृतिरष्टधा ४ अपरेयमितस्त्वन्यांप्र
कृतिंविद्धिमेपरां जीवभूतांमहाबाहो ययेदंधार्यतेजगत् ५ एतद्योनीनि
भूतानि सर्वाणीत्युपधारय अहंकृत्स्नस्यजगतः प्रभवःप्रलयस्तथा ६
मत्तःपरतरंनान्यत्किंचिदस्तिधनंजय मयिसर्वमिदंप्रोतं सूत्रेमणिगणाइ

मतए वेतीतानविद्धि

भगवद्गी अ ७ रसोहमप्सुकौंतेय प्रभास्मि शशिसूर्ययोः प्रणवः सर्ववेदेषु शब्दः
२५ खेपौरुषंनृषु ८ पुण्योगंधः पृथिव्यांच तेजश्चास्मिविभावसौ जीवनंसर्वभू
तेषु तपश्चास्मितपस्विषु ९ बीजंमांसर्वभूतानां विद्धिपार्थसनातनं बुद्धि
म० र्बुद्धिमतामस्मितेजस्तेजस्विनामहं १० बलंबलवतांचाहं कामरागविवर्जितं ध म०
र्म्माविरुद्धोभूतेषु कामोस्मिभरतर्षभ ११ येचैवसात्विकाभावा राजसास्ताम
साश्चये मत्तएवेतितान्विद्धि नत्वहंतेषुतेमयि १२ त्रिभिर्गुणमयैर्भावैरेभिः
सर्वमिदंजगत् मोहितंनाभिजानाति मामेभ्यः परमव्ययं १३ दैवीह्येषागुण
मयी ममभायादुरत्यया मामेवयेप्रपद्यंते मांमेतांतरंतिते १४ नमांदुष्कृ राम २५
या

तिनोमूढाः प्रपद्यंतेनराधमाः मायया पहृतज्ञाना आसुरंभावमाश्रिताः १५ चतुर्वि
धाभजंतेमां जनाःसुकृतिनोर्जुन आर्तोजिज्ञासुरर्थार्थी ज्ञानीचभरतर्षभ १६
तेषांज्ञानीनित्ययुक्तएकभक्तिर्विशिष्यते प्रियोहिज्ञानिनोत्यर्थ महंसचममप्रियः १७
उदाराःसर्वएवैते ज्ञानीत्वात्मैवमेमतं आस्थितःसहियुक्तात्मा मामेवानुत्तमांग
तिं १८ बहूनांजन्मनामंते ज्ञानवान्मांप्रपद्यते वासुदेवःसर्वमिति समहात्मा
सुदुर्लभः १९ कामैस्तैस्तैर्हृतज्ञानाः प्रपद्यंतेन्यदेवताः तंतंनियममास्था
य प्रकृत्यानियताःस्वया २० योयोयांयांतनुंभक्तः श्रद्धयार्चितुमिच्छति
तस्यतस्याचलांश्रद्धां तामेवविदधाम्यहं २१ सतयाश्रद्धयायुक्तः स्त

स्याराधनमीहते लभंतेचततः कामान्मयैवविहितान्हितान् २२ अंतवत्तुफलं
तेषां तद्भवत्यल्पमेधसां देवान्देवयजोयांति मद्भक्तायांतिमामपि २३ अव्यक्तं
व्यक्तिमापन्नं मन्यंते मामबुद्धयः परंभावमजानंतो ममाव्ययमनुत्तमं २४ नाहं
प्रकाशः सर्वस्य योगमायासमावृतः मूढोयंनाभिजानाति लोकोमामजमव्य
यं २५ वेदाहंसमतीतानि वर्त्तमानानिचार्जुन भविष्याणि चभूतानि मांतुवे
दनकश्चन: २६ इच्छाद्वेषसमुत्थेन द्वंद्वमोहेनभारत सर्वभूतानिसंमोहं सर्गे
यांपरंत प २७ येषांत्वन्तगतंपापं जनानांपुण्यकर्मणां ते द्वंद्वमोहनि
र्मुक्ता भजंतेमांदृढव्रताः २८ जरामरणमोक्षाय मामाश्रित्ययतंति

ये तेब्रह्मतद्विदुः कृत्स्न मध्यात्मंकर्मचाखिलं २९ साधिभूताधिदैवंमां साधिय
ज्ञंचयेविदुः प्रयाणकालेपिचमांतेविदुर्युक्तचेतसः ३० कृस्मभक्तिरयत्ने
न मवाप्यते ईतिविज्ञानयोगाख्ये सप्तमेत्राप्रकाशितं ३१ इति श्रीभग
वद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे ज्ञा
नविज्ञानयोगोनामसप्तमोध्यायः ७ : अर्जुन उवाच : किंतद्ब्रह्म
किमध्यात्मंकिंकर्मपुरुषोत्तम अधिभूतंचकिंप्रोक्त मधिदैवंकिमुच्य
ते १ अधियज्ञः कथंकोत्र देहेस्मिन्मधुसूदन प्रयाणकालेचकथंज्ञे
योसिनियतात्मभिः श्रीभगवानुवाच अक्षरंब्रह्मपरमंस्वभावोध्यात्म

मुच्यते भूतभावोद्भवकरो विसर्गःकर्मसंज्ञितः ३ अधिभूतंक्षरोभावः पुरुष
श्चाधिदैवतं अधियज्ञोहमेवात्र देहेदेहभृतांवर ४ अन्तकालेचमामेवस्मर
न्मुक्त्वाकलेवरं यःप्रयातिसमद्भावं याति नास्त्यत्रसंशयः ५ यंयंवापि
ते स्मरन्भावंत्यजत्यंतेकलेवरं तंतमेवैतिकौंतेय सदातद्भावभावितः ६ तस्मात्स
र्वेषुकालेषु मामनुस्मरयुद्ध्यच मय्यर्पितमनोबुद्धिर्मामेवैष्यस्यसंशयः ७
अभ्यासयोगयुक्तेन चेतसानान्यगामिना परमंपुरुषंदिव्यं यातिपार्थानुचिं
तयन् ८ कविंपुराणमनुशासितारमणोरणीयांसमनुस्मरेद्यः सर्वस्य
धातारमचिंत्यरूपमादित्यवर्णंतमसःपरस्तात् ९ प्रयाणकालेमनसाचले

न भक्त्यायुक्तोयोगबलेनचैव भ्रुवोर्मध्येप्राणमावेश्यसम्यक् सतंपरंपुरुष
मुपैतिदिव्यं १० यदक्षरंवेदविदोवदंति विशंतियद्यतयोवीतरागाः यदिच्छ
न्तोब्रह्मचर्य्यंचरंति तत्तेपदंसंग्रहेणप्रवक्ष्ये ११ सर्वद्वाराणिसंयम्य मनोहृदि
निरुध्यच मूर्ध्न्याधायात्मनःप्राणमास्थितोयोगधारणां १२ ॐमित्येका
क्षरंब्रह्मव्याहरन्मामनुस्मरन् यःप्रयातित्यजन्देहं सयातिपरमांगतिं १३
न अनन्यचेताःसततं योमांस्मरतिनित्यशः तस्याहंसुलभःपार्थनित्ययुक्तस्ययो
गिनः १४ मामुपेत्यपुनर्जन्मदुःखालयमशाश्वतं नाप्नुवंतिमहात्मानः
संसिद्धिंपरमांगताः १५ आब्रह्मभुवनाल्लोकाःपुनरावर्तिनोर्जुन मामु

भागवद्गी०
२८

प्यतुकौंतेयपुनर्जन्मनविद्यते १६ सहस्रयुगपर्यन्तमहर्यद्ब्रह्मणोविदुः
रात्रिंयुगसहस्रान्तांतेहोरात्रविदोजनाः १७ अव्यक्ताद्व्यक्तयःसर्वाःप्रभवं
त्यहरागमेरात्र्यागमेप्रलीयन्तेतत्रैवाव्यक्तसंज्ञके भूतग्रामःसएवायंभूत्वाभू
त्वाप्रलीयंतेरात्र्यागमेवशःपार्थ प्रभवंत्यहरागमे १९ परस्तस्मात्तुभावोन्यो
व्यक्तोव्यक्तात्सनातनः यःससर्वेषुभूतेषुनश्यत्सुनविनश्यति २० अव्यक्तोक्षरइ
त्युक्तस्तमाहुःपरमांगतिं यंप्राप्यननिवर्त्तंते तद्धामपरमंमम २१ पुरुषःस
परःपार्थभक्त्यालभ्यस्त्वनन्यया यस्यांतस्थानिभूतानि येनसर्वमिदंततं २२
यत्रकालेत्वनावृत्ति मावृत्तिंचैवयोगिनःप्रयातायांतितंकालं वक्ष्यामिभरतर्षभ २३

राम
२८

अग्निर्ज्योतिरहःशुक्लःषण्मासाउत्तरायणं तत्रप्रयातागच्छंति ब्रह्मब्रह्मविदोजनाः
२४ धूमोरात्रिस्तथाकृष्णःषण्मासादक्षिणायनं तत्रचांद्रमसंज्योतियोगीप्राप्य
निवर्त्तते २५ शुक्लकृष्णेगतीह्येते जगतःशाश्वतेमते एकयायात्यनावृत्तिम
न्ययावर्त्ततेपुनः २६ नैतेसृतीपार्थजानन्योगीमुह्यतिकश्चन तस्मात्सर्वेषुकाले
षु योगयुक्तोभवार्जुन २७ वेदेषुयज्ञेषुतपःसुचैव दानेषुयत्पुण्यफलंप्रदि
ष्टं अत्येतितत्सर्वमिदंविदित्वा योगीपरंस्थानमुपैतिचाद्यं २८ इ श्रीभग
वद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेमहापुरुषयो
गोनामअष्टमोध्यायः ८ ॥छ॥ श्रीभगवानुवाच इदंतुतेगुह्यतमंप्रवक्ष्या
म्यनसूयवे ज्ञानंविज्ञानसहितं यज्ज्ञात्वामोक्ष्यसेशुभात् १ राजविद्याराज

मा २

भ° गी° गुह्यं पवित्रमिदमुत्तमं प्रत्यक्षावगमं धर्म्यं सुसुखं कर्त्तुमव्ययं २ अश्रद्दधानाः
२५ पुरुषाः धर्म्मस्यास्य परंतप अप्राप्य मां निवर्त्तंते मृत्युसंसारवर्त्मनि ३ मया तत
न२ मिदं सर्वं जगदव्यक्तमूर्तिना मत्स्थानि सर्वभूतानि न चाहं तेष्ववस्थितः ४ न च म
त्स्थानि भूतानि पश्य मे योगमैश्वरं भूतभृन्न च भूतस्थो ममात्मा भूतभावनः ५
यथाकाशस्थितो नित्यं वायुः सर्वत्रगो महान् तथा सर्वाणि भूतानि मत्स्था
नीत्युपधारय ६ सर्वभूतानि कौंतेय प्रकृतिं यांति मामकीं कल्पक्षये पु
नस्तानि कल्पादौ विसृजाम्यहं ७ प्रकृतिं स्वामवष्टभ्य विसृजामि पुनः पु
नः भूतग्राममिमं कृत्स्नमवशं प्रकृतेर्वशात् न च मां तानि कर्म्माणि निब
ध्नंति धनंजय उदासीनवदासीनमसक्तं तेषु कर्मसु ९ मयाध्यक्षेण प्रकृ राम

न१

२५

ति सूयते सचराचरं हेतुनानेन कौंतेय जगद्विपरिवर्त्तते १० अवजानंति मां
मूढा मानुषीं तनुमाश्रितं परं भावमजानंतो मम भूतमहेश्वरं ११ मोघा
शा मोघकर्म्माणो मोघज्ञाना विचेतसः राक्षसीमासुरीं चैव प्रकृतिं मोहिनीं
श्रिताः १२ महात्मानस्तु मां पार्थ दैवीं प्रकृतिमाश्रिताः भजंत्यनन्यमन
सो ज्ञात्वा भूतादिमव्ययं १३ सततं कीर्त्तयंतो मां यजंतश्च दृढव्रताः न
मस्यंतश्च मां भक्त्या नित्ययुक्ता उपासते १४ ज्ञानयज्ञेन चाप्यन्ये यजं
तो मामुपासते एकत्वेन पृथक्त्वेन बहुधा विश्वतोमुखं अहं क्रतुर
हं यज्ञः स्वधाहमहमौषधं मंत्रोहमहमेवाज्यमहमग्निरहं हुतं १६ पि

भग॰गी॰ तामहस्यजगतो माताधातापितामहः वेद्यंपवित्रमोंकार ऋक्सामयजुरेवच १७
३० गतिर्भर्त्ताप्रभुःसाक्षीनिवासःशरणंसुहृत् प्रभवःप्रलयस्थानं निधानंबीज
मव्ययं १८ तपाम्यहमहंवर्षं निगृह्णाम्युत्सृजाम्यहं अमृतंचैवमृत्युश्चसद
सच्चाहमर्जुन १९ त्रैविद्यामांसोमपाःपूतपापा यज्ञैरिष्ट्वास्वर्गतिंप्रार्थय
ते तेपुण्यमासाद्यसुरेंद्रलोक मश्नंतिदिव्यान्दिविदेवभोगान् २० तेतंभु
क्त्वास्वर्गलोकंविशालं क्षीणेपुण्येमर्त्यलोकेंविशंति एवंत्रयीधर्ममनुप्र
पन्ना गतागतंकामकामालभंते २१ अनन्याश्चिंतयंतोमां येजनाःपर्युपा
सते तेषांनित्याभियुक्तानां योगक्षेमंवहाम्यहं २२ येप्यन्यदेवताभक्ताः राम
३०

यजंतेश्रद्धयान्विताः तेपिमामेवकौंतेय यजंत्यविधिपूर्वकं २३ अहंहिसर्वयज्ञा
नां भोक्ताचप्रभुरेवच नतुमामभिजानंति तत्त्वेनातश्च्यवंतिते २४ यांतिदेव
व्रतादेवान् पितॄन्यांतिपितृव्रताः भूतानियांतिभूतेज्या यांतिमद्याजिनोपिमां २५
पत्रंपुष्पंफलंतोयं योमेभक्त्याप्रयच्छति तदहंभक्त्युपहृतमश्नामिप्रयतात्म
नः २६ यत्करोषियदश्नासि यज्जुहोषिददासियत् यत्तपस्यसिकौंतेय
यत्कुरुष्वमदर्पणं २७ शुभाशुभफलैरेवं मोक्ष्यसेकर्मबंधनैः संन्यासयो
गयुक्तात्मा विमुक्तोमामुपैष्यसि २८ समोहंसर्वभूतेषु नमेद्वेष्योस्तिनप्रि
यः येभजंतितुमांभक्त्या मयितेतेषुचाप्यहं २९ अपिचेत्सुदुराचारो भज

भगवद्गी० ३१

तेमामनन्यभाक् साधुरेवसमंतव्यः सम्यग्व्यवसितोहिसः ३० क्षिप्रंभवतिधर्मात्मा शा
श्वच्छांतिंनिगच्छति कौंतेयप्रतिजानीहि नमेभक्तःप्रणश्यति ३१ मांहिपार्थव्य
पाश्रित्य येपिस्युःपापयोनयः स्त्रियोवैश्यास्तथाशूद्रा स्तेपियांतिपरांगतिं ३२
किंपुनर्ब्राह्मणाःपुण्या भक्तराजर्षयस्तथा अनित्यमसुखंलोकमिमंप्राप्यभज
स्वमां ३३ मन्मनाभवमद्भक्तो मद्याजीमांनमस्कुरु मामेवैष्यसियुक्त्वैव मा
त्मानंमत्परायणः ३४ इतिश्रीभगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोग
शास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे राजविद्याराजगुह्ययोगोनाम नवमोऽध्यायः
ले ९ श्रीभगवानुवाच भूयएवमहाबाहोशृणुमेपरमंवचः य

राम
३१

तेहंप्रीयमाणायवक्ष्यामिहितकाम्यया १ नमेविदुःसुरगणाःप्रभवंनमहर्षयः
अहमादिर्हिदेवानां महर्षीणांचसर्वशः २ योमामजमनादिंच वेत्तिलोकमहे
श्वरं असंमूढःसमर्त्येषुसर्वपापैःप्रमुच्यते ३ बुद्धिर्ज्ञानमसंमोहः क्षमा
सत्यंदमःसमःसुखंदुःखंभवोभावो भयंचाभयमेवच ४ अहिंसासमतातु
ष्टिस्तपोदानंयशोयशः भवंतिभावाभूतानां मत्तएवपृथग्विधाः ५ महर्षयः
द्रा॰ सप्तपूर्वे चत्वारोमनवस्तथा मद्भावामानसाजाता येषांलोकमिमाःप्रजाः ६
एतांविभूतिंयोगंच ममयोवेत्तितत्त्वतः सोविकंपेनयोगेन युज्यतेनात्रसंश
यः ७ अहंसर्वस्यप्रभवो मत्तःसर्वंप्रवर्तते इतिमत्वाभजंतेमां बुधाभाव

भागवद्गी०
३२

समन्विताः ८ मच्चित्तामद्गतप्राणा बोधयंतः परस्परं कथयंतिश्चमांनित्यं तुष्यं
तिचरमंतिच ९ तेषांसततयुक्तानांभजतांप्रीतिपूर्वकं ददामिबुद्धियोगंतं ये
नमामुपयांतिते १० तेषामेवानुकंपार्थ महमज्ञानजंतमः नाशयाम्यात्मभा
वस्थो ज्ञानदीपेनभास्वता ११ अर्जुनउवाच परंब्रह्मपरंधाम पवित्रंपरमंभवा
न् पुरुषंशास्वतंदिव्य मादिदेवमजंविभुं १२ आहुस्त्वामृषयः सर्वे देवर्षिना
रदस्तथा असितोदेवलोव्यासः स्वयंचैवब्रवीषिमे १३ सर्वमेतदृतंमन्ये य
न्मांवदसिकेशव निहितेभगवन्व्यक्तिं विदुर्देवानदानवाः १४ स्वयमेवा
त्मनात्मानं वेत्थत्वंपुरुषोत्तम भूतभावनभूतेश देवदेवजगत्पते १५ व रांम
३२

व्याप्यतिष्ठसि कथंविद्यामहं
योगिंस्त्वा

क्तुमर्हस्यशेषेण दिव्याह्यात्मविभूतयः याभिर्विभूतिभिर्लोका निमांस्त्वंसदा
परिचिन्तयन् केषुकेषुचभावेषु चिंत्योसिभगवन्मया १७ विस्तरेणात्मनोयोगं
विभूतिंचजनार्दन भूयःकथयतृप्तिर्हि शृण्वतोनास्तिमेमृतं १८ श्रीभगवा
नउवाच हंततेकथयिष्यामि दिव्याह्यात्मविभूतयः प्राधान्यतःकुरुश्रेष्ठ ना
स्त्यंतोविस्तरस्यमे १९ अहमात्मागुडाकेश सर्वभूताशयस्थितः अहमादिश्च
मध्यंच भूतानामंतएवच २० आदित्यानामहंविष्णुर्ज्योतिषांरविरंशुमान् मरी
चिर्मरुतामस्मि नक्षत्राणामहंशशी २१ वेदानांसामवेदोस्मि देवानामस्मिवा
सवः इंद्रियाणांमनश्चास्मि भूतानामस्मिचेतना २२ रुद्राणांशंकरश्चा

गवद्गी०
३३

स्मि वित्तेशोयक्षरक्षसां वसूनांपावकश्चास्मि मेरुःशिखरिणामहं २३ पुरोधसांच
मुख्यंमां वुद्धिपार्थवृहस्पतिं सेनानीनामहंस्कंदः सरसामस्मिसागरः २४ महर्षी णां
भृगुरहं गिरामस्म्येकमक्षरं यज्ञानांजपयज्ञोस्मि स्थावराणांहिमालयः २५ अश्व
त्थःसर्ववृक्षाणां देवर्षीणांचनारदः गंधर्वाणांचित्ररथः सिद्धानांकपिलोमुनिः २६
उच्चैःश्रवासमश्वानां विद्धिमाममृतोद्भवं ऐरावतंगजेंद्राणां नराणांचनराधि
पं २७ आयुधानामहंवज्रं धेनूनामस्मिकामधुक् प्रजनश्चास्मिकंदर्प्पः सर्पाणा
मस्मिवासुकिः २८ अनंतश्चास्मिनागानां वरुणोयादसामहं पितॄणामर्यमाचा
स्मि यमःसंयमतामहं २९ प्रह्लादश्चास्मिदैत्यानां कालःकलयतामहं मृगा

राम
३३

णांचमृगेंद्रोहं वैनतेयश्चपक्षिणां ३० पवनःपवतामस्मि रामःशस्त्रभृतामहं झ
षाणांमकरश्चास्मि स्रोतसामस्मिजाह्नवी ३१ सर्गाणामादिरंतश्च मध्यंचैवाहमर्
जुनः अध्यात्मविद्याविद्यानां वादःप्रवदतामहं ३२ अक्षराणामकारोस्मि द्वं
द्वःसामासिकस्यच अहमेवाक्षयःकालोधाताहंविश्वतोमुखः ३ मृत्युःसर्वह
रश्चाहमुद्भवश्चभविष्यतां कीर्तिःश्रीर्वाक्चनारीणां स्मृतिर्मेधाधृतिःक्षमाः ३४
बृहत्सामतथासाम्नां गायत्रीछंदसामहं मासानांमार्गशीर्षोहं ऋतूनांकु
सुमाकरः ३५ द्यूतंछलयतामस्मि तेजस्तेजस्विनामहं जयोस्मिव्यवसायोस्मि
सत्वंसत्ववतामहं ३६ वृष्णीनांवासुदेवोस्मि पांडवानांधनंजयः मुनीनामप्य

हंव्यासः कवीनामुसनाकविः ३७ ओषधीनांजवश्चास्मिधातूनामस्मिकांचनं
सर्वेषांतृणजातीनां दर्भोहंपाण्डुनंदन ३८ दंडोदमयतामस्मि नीतिरस्मिजि।
गीषितां मौनंचैवास्मिगुह्यानां ज्ञानंज्ञानवतामहं ३८ यच्चापिसर्वभूतानांवी
जंतदहमर्जुन नतदस्तिविनायत्स्यान्मयाभूतंचराचरं ३९ नांतोस्मिममदि
व्यानां विभूतीनांपरंतपः एषतूद्देशतःप्रोक्तो विभूतेर्विस्तरोमया ४० यद्य
द्विभूतिमत्सत्वं श्रीमदूर्जितमेववा तत्तदेवावगछत्वं ममतेजोंशसंभवं ४१
अथवाबहुनैतेन किंज्ञातेनतवार्जुनः विष्टभ्याहमिदंकृत्स्न मेकांशेनस्थितो
जगत् ४२ इतिश्रीभगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृ

ष्णार्जुनसंवादेविभूतियोगोनामदशमोध्यायः १० श्रीभगवानुवा
चः विभूतिवैभवंप्रोच्य कृपयापरयाहरिः ददृक्षोरर्जुनस्याथ विश्वरूपमद
र्शयत् अर्जुन उवाच मदनुग्रहायपरमं गुह्यमध्यात्मसंज्ञितं यत्त्वयोक्तंवच
स्तेन मोहोयंविगतोमम १ भवाप्ययौहिभूतानां श्रुतौविस्तरशोमया त्वत्तः
कमलपत्राक्ष माहात्म्यमपिचाव्ययं २ एवमेतद्यथात्थत्व मात्मानंपरमेश्वरं द्र
ष्टुमिच्छामितेरूप मैश्वरंपुरुषोत्तम ३ मन्यसे यदितच्छक्यं मयाद्रष्टुमिति
प्रभो योगेश्वरततोमेत्वं दर्शयात्मानमव्ययं ४ श्रीभगवानुवाच पश्यमे
पार्थरूपाणि शतशोथसहस्रशः नानाविधानिदिव्यानि नानावर्णाकृ

भगवद्गी०
३५

नीनिच ५ पश्यादित्यान्वसून्रुद्रानश्विनौमरुतस्तथा वहून्यदृष्टपूर्वाणि
पश्याश्चर्याणि भारत ६ इहैकस्थंजगत्कृत्स्नंपश्याद्यसचराचरं ममदेहे
गुडाकेश यच्चान्यद्दृष्टुमिछसि ७ नतुमांशक्यसेद्रष्टु मनेनैवस्वचक्षुषा दि-
व्यंददामितेचक्षुःपश्यमेयोगमैश्वरं ८ संजय उवाचः एवमुक्त्वाततोराज
न् महायोगेश्वरोहरिः दर्शयामासपार्थाय परमंरूपमैश्वरं ९ अनेक
वक्त्रनयन मनेकाद्भुतदर्शनं अनेकदिव्याभरणं दिव्यानेकोद्यतायुधं १०
दिव्यमाल्यांवरधरं दिव्यगंधानुलेपनं सर्वाश्चर्यमयंदेव मनंतंविश्वतो
मुखं ११ दिविसूर्यसहस्रस्य भवेद्युगपदुत्थिता यदिभासदृशीसास्याद्भा
त्

राम०
३५

विश्वेश्वरविश्व ६

सस्तस्यमहात्मनः १२ तत्रैकस्थंजगत्कृत्स्नं प्रविभक्तमनेकधा अपश्यद्देवदेवस्य
शरीरेपाडवस्तदा १३ ततःसविस्मयाविष्टो हृष्टरोमाधनंजयः प्रणम्यशि
रसादेवं कृताजलिरभाषत १४ अर्जुनउवाच पश्यामिदेवांस्तवदेवदे
हे सर्वांस्तथाभूतविशेषसंघान् ब्रह्माणमीशंकमलासनस्थं मृषींश्चसर्वा
नुरगांश्चदिव्यान् १५ अनेकवाहूदरवक्त्रनेत्रं पश्यामित्वांसर्वतोनंतरू
पं नांतंनमध्यंनपुनस्तवादिं पश्यामि[illegible]रूपं १७ किरिटिनं
गदिनंचक्रिणंचतेजोरासिंसर्वतोदीप्तिमंतं पश्यामित्वांदुर्न्निरीक्ष्यंसमंता
दीप्ताऽनलार्कद्युतिमप्रमेयं १८ त्वमक्षरंपरमंवेदितव्यं त्वमस्यविश्वस्य

परंनिधानं त्वमव्ययः शास्वतधर्मगोप्ता सनातनस्त्वंपुरुषोमतोमे १९ अनादिम
ध्यांतमनंतवीर्य मनंतबाहुं शशिसूर्यनेत्रं पश्यामि त्वांदीप्तहुतासवक्त्रं स्वते
जसाविश्वमिदंतपंतं २० द्यावापृथिव्योरिदमंतरंहि व्याप्तंत्वयैकेन दिशश्चसर्वाः
दृष्ट्वाद्भुतंरूपमुग्रंतवेदं लोकत्रयंप्रव्यथितंमहात्मन् २१ अमीहित्वांसुरसं
घाविशंति केचिद्भीताः प्रांजलयोगृणंति स्वस्तीत्युक्त्वामहर्षिसिद्धसंघाः
स्तुवंति त्वांस्तुतिभिः पुष्कलाभिः २२ रुद्रादित्यावसवोयेचसाध्या विश्वेश्वि
नोमरुतश्चोष्मपाश्च गंधर्वयक्षासुरसिद्धसंघा वीक्षंते त्वांविस्मिता
श्चैवसर्वे २३ रूपंमहत्तेबहुवक्त्रनेत्रं महाबाहोबहुबाहूरुपादं बहूदरंब

दुरंष्ट्राकरालंदृष्ट्वालोकाःप्रव्यथितास्तथाहं २४ नभःस्पृशंदीप्तमनेकव र्णं
व्यात्ताननंदीप्तविशालनेत्रं दृष्ट्वाहित्वांप्रव्यथितांतरात्मा धृतिंनविंदामिशमं
चविष्णो २५ दंष्ट्राकरालानिचतेमुखानि दृष्ट्वैवकालानलसन्निभानि दिशो
नजानेनलभेचशर्म्म प्रसीददेवेशजगन्निवास २६ अमीचत्वांधृतराष्ट्र
स्यपुत्राःसर्वेसहैवावनिपालसंघैः भीष्मोद्रोणःसूतपुत्रस्तथासौ सहास्म
दीयैरपियोधमुख्यै २७ वक्त्राणितेत्वरमाणाविशंति दंष्ट्राकरालानिभयानि
कानि केचिद्विलग्नादशनांतरेषु संदृश्यंतेचूर्णितैरुत्तमांगैः २८ यथानदी
नांबहवोंबुवेगाः समुद्रमेवाभिमुखाद्रवंति तथातवामीनरलोकवीरा वि

तथैव नाशाय विशंति लोका स्तवापि वक्राणि समृद्धवेगा। २

भगवद्गी०
३०

प्रांति वक्त्राण्यभिविज्वलंति २९ यथा प्रदीप्तंज्वलनंपतंगा विशंतिनाशायसमृद्ध
वेगाः ३० लेलिह्यसेग्रसमानः समंताल्लोकान्समग्रान्वदनैर्ज्वलद्भिः तेजो
भिरापूर्य्यजगत्समग्रं भासस्तवोग्राः प्रतपंति विष्णो ३१ आख्याहिमेकोभवा
नुग्ररूपो नमोस्तुतेदेववरप्रसीद विज्ञातुमिच्छामिभवंतमाद्यं नहिप्रजानामि
तवप्रवृत्तिं ३२ श्रीभगवानुवाच कालोस्मिलोकक्षयकृत्प्रवृद्धो लोका
न्समाहर्त्तुमिहप्रवृत्तः ऋतेपित्वांनभविष्यंतिसर्वे येवस्थिताः प्रत्यनीकेषु
योधाः ३३ तस्मात्त्वमुत्तिष्ठयशोलभस्व जित्वाशत्रून्भुंक्ष्वराज्यंसमृद्धं म
यैवैतेनिहताः पूर्व मेवनिमित्तमात्रंभवसव्यसाचिन् ३४ द्रोणंचभीष्मंच

राम
३१

जयद्रथंच कर्णंतथान्यानपियोधवीरान् मयाहतांस्त्वंजहिमाव्यथिष्ठायुध्यस्वजे
तासिरणेसपत्नान् ३५ संजयउवाच एतच्छ्रुत्वावचनंकेशवस्य कृतांजलिर्वे
पमानः किरीटी नमस्कृत्वाभूयएवाह कृष्णंसगद्गदंभीतभीतः प्रणम्य ३६ अर्जुन गीत३
उवाच स्थानेहृषीकेशतवप्रकीर्त्या जगत्प्रहृष्यत्यनुरज्यतेच रक्षांसिभीतानिदि
शोद्रवंति सर्वेनमस्यंतिचसिद्धसंघाः ३७ कस्माच्चतेनमेरन्महात्मन् गरीयसेब्रह्म २५
णोप्यादिकर्त्रे अनंतदेवेशजगन्निवास त्वमक्षरंसदसत्तत्परंयत् ३८ त्व
मादिदेवः पुरुषः पुराण स्त्वमस्यविश्वस्यपरंनिधानं वेत्तासिवेद्यंचपरंचधा
म त्वयाततंविश्वमनंतरूपं ३९ वायुर्यमोग्निर्वरुणः शशांकः प्रजापतिस्त्वं

समाप्नोषि

प्रपितामहश्च नमोनमस्तेस्तुसहस्रकृत्वः पुनश्चभूयोपिनमोनमस्ते ४० नमःपुरस्ता
दथपृष्ठतस्ते नमोस्तुतेसर्वतएवसर्व अनंतवीर्यामितविक्रमस्त्वं सर्वं समाप्नोषि
ततोसिसर्वः ४१ सखेतिमत्वाप्रसभंयदुक्तं हेकृष्णहेयादवहेसखेति अ
जानतामहिमानंतवेदं मयाप्रमादात्प्रणयेनवापि ४२ यच्चावहासार्थ
मसत्कृतोसि विहारशय्याशनभोजनेषु एकोथवाप्यच्युततत्समक्षं त
त्क्षामयेत्वामहमप्रमेयं ४३ पितासिलोकस्यचराचरस्य त्वमस्यपूज्य
श्चगुरुर्गरीयान् नत्वत्समोस्त्यभ्यधिकः कुतोन्यो लोकत्रयेप्यप्रतिमप्र
भाव ४४ तस्मात्प्रणम्यप्रणिधायकायं प्रसादयेत्वामहमीशमीड्यं पि

या

तेवपुत्रस्यसखेवसख्युः प्रियःप्रियार्हसिदेवसोढुं ४५ अदृष्टपूर्वंहृषितोस्मिद
ष्ट्वा भयेनचप्रव्यथितंमनोमे तदेवमेदर्शयदेवरूपं प्रसीददेवेशजगन्निवास
४६ किरीटिनंगदिनंचक्रहस्त मिच्छामित्वांद्रष्टुमहंतथैव तेनैवरूपेणचतुर्भुजेन सह
बाहो
स्रभवविश्वमूर्त्ते ४७ श्रीभगवानुवाच मयाप्रसन्नेनतवार्जुनेदं रूपंपरंदर्शि
तमात्मयोगात् तेजोमयंविश्वमनंतमाद्यं यन्मेत्वदन्येननदृष्टपूर्वं ४८ नवेदय
ज्ञाध्ययनैर्नदानैर्नचक्रियाभिर्नतपोभिरुग्रैः एवंरूपःशक्यअहंनृलोके द्र
ष्टुंत्वदन्येनकुरुप्रवीर ४९ मातेव्यथामाचविमूढभावो दृष्ट्वारूपंघोरमी
दृङ्ममेदं व्यपेतभीःप्रीतमनाःपुनस्त्वं तदेवमेरूपमिदंप्रपश्य ५० संजय

उ च । इत्यर्जुनंवासुदेवस्तथोक्त्वा स्वकंरूपंदर्शयामासभूयः आश्वासयामा
सचभीतमेनं भूत्वापुनःसौम्यरूपोमहात्मा ५१ अर्जुन उवाच । दृष्ट्वेदंमानुषं
रूपंतवसौम्यंजनार्दन इदानीमस्मिसंवृत्तः सचेताः प्रकृतिंगतः ५२ श्री ग
वान उ वा च । सुदुर्दर्शमिदंरूपं दृष्टवानसियन्मम देवाअप्यस्यरूपस्यनि
त्यंदर्शितकांक्षिणः ५३ नाहंवेदैर्नतपसानदानेननचेज्यया शक्य एवंविधो
द्रष्टुं दृष्टवानसिमांयथा ५४ भक्त्यात्वनन्ययाशक्य अहमेवंविधोर्जुन
ज्ञातुंद्रष्टुंचतत्वेन प्रवेष्टुंचपरंतपः ५४ मत्कर्मन्मत्परमो मद्भक्तः संगवर्जि
तः निर्वैरः सर्वभूतेषु यःसमामेतिपांडव ५५ देवैरपिसुदुर्दर्शं तपोयज्ञा

दिकोटिभिः भक्त्यायंभगवानेव विश्वरूपमदर्शयत् ५६ इतिश्रीभगवद्गीता
सुउपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेविश्वरूपदर्शनं
नामएकादशोध्यायः ११ अर्जुन उवाच । एवंसततयुक्तायेभक्त्यास्त्वां
पर्युपासते येचाप्यक्षरमव्यक्तं तेषांकेयोगवित्तमाः १ श्री भगवानुवाच
मय्यावेश्यमनोयेमां नित्ययुक्ता उपासते श्रद्धयापरयोपेता स्तेमेयु २०
क्ततमामताः २ येत्वक्षरमनिर्देश्यमव्यक्तंपर्युपासते सर्वत्रगमचिं
त्यंच कूटस्थमचलंध्रुवं ३ संनियम्येंद्रियग्रामं सर्वत्रसमबुद्धयः ते
प्राप्नुवंतिमामेवसर्वभूतहितेरताः ४ क्लेशोधिकतरस्तेषा मव्य

भगव॰
४०
५॰

क्तासक्तचेतसां अव्यक्ताहिगतिर्दुःखं देहवद्भिरवाप्यते ५ येतु सर्वाणिकर्माणि म
यिसंन्यस्यमत्पराः अनन्येनैवयोगेन मांध्यायंतउपासते ६ तेषामहंसमुद्धर्त्ता मृत्यु
संसारसागरात् भवामिनचिरात्पार्थ मय्यावेशितचेतसां ७ मय्येवमनआधत्स्वम
यिबुद्धिंनिवेशय निवशिष्यसिमय्येव अतऊर्ध्वंनसंशयः ८ अथचित्तंसमाधातुं
रा नशक्नोषिमयिस्थिरं अभ्यासयोगेनततोमामिच्छाप्तुंधनंजय ९ अभ्यासेप्यस
मर्थोसि मत्कर्मपरमोभव मदर्थमपिकर्माणि कुर्वन्सिद्धिमवाप्स्यसि १० अ
थैतदप्यशक्तोसि कर्तुंमद्योगमाश्रितः सर्वकर्मफलत्यागं ततःकुरुयतात्मवान् ११
श्रेयोहिज्ञानमभ्यासात् ज्ञानाद्ध्यानंविशिष्यते ध्यानात्कर्मफलत्यागस्त्यागाच्छांति राम
४०

तर

रनंतरं १२ अद्वेष्टासर्वभूतानां मैत्रःकरुणएवच निर्ममोनिरहंकारसमदुःख
सुखक्षमी १३ संतुष्टःसततंयोगी यतात्मादृढनिश्चयः मय्यर्पितमनोबुद्धि
र्योमद्भक्तःसमेप्रियः यस्मान्नोद्विजतेलोको लोकान्नोद्विजतेचयः हर्षामर्षभयो
द्वेगै र्मुक्तोयःसचमेप्रियः १५ अनपेक्षःशुचिर्दक्ष उदासीनोगतव्यथः सर्वारं
भपरित्यागी योमद्भक्तःसमेप्रियः १६ योनहृष्यतिनद्वेष्टि नशोचतिनकांक्षति
शुभाशुभपरित्यागी भक्तिमान्यःसमेप्रियः १७ समःशत्रौचमित्रेच तथामा म:६
नापमानयोः शीतोष्णसुखदुःखेषु समःसंगविवर्जितः १८ तुल्यनिंदास्तुति
मौनी संतुष्टोयेनकेनचित् अनिकेतः स्थिरमतिर्भक्तिमान्यःसमेप्रियः १९

येतुधर्म्मामृतमिदं यथोक्तंपर्युपासते श्रद्दधानामत्परमा भक्तास्तेतीवमेप्रियाः २०
इ श्री भ ग व द्गी ता सू प नि त्सु ब्र ह्म वि द्या यां यो ग शा स्त्रे श्री कृ ष्णा र्जु न सं वा
दे भ क्ति यो गो ना म द्वा द सो ध्या यः १२ अ र्जु न उ वा च प्रकृतिपुरुषंचैवक्षेत्रं
क्षेत्रज्ञमेवच एतद्वेदितुमिच्छामि ज्ञानंज्ञेयंचकेशव १ श्री भ ग वा नु वा च इ
दंशरीरंकौंतेय क्षेत्रमित्यभिधीयते एतद्योवेत्तितंप्राहुः क्षेत्रज्ञमितितद्विदः २
क्षेत्रज्ञंचापिमांविद्धि सर्वक्षेत्रेषुभारत क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोर्ज्ञानं यत्तज्ज्ञानंमतंमम ३
तत्क्षेत्रंयच्चयादृक्च यद्विकारियतश्चयत् सचयोयत्प्रभावश्च तत्समासेनमेशृ॰
णु ४ ऋषिभिर्बहुधागीतं छंदोभिर्विविधैःपृथक् ब्रह्मसूत्रपदैश्चैव हेतुमद्भिर्वि

निश्चितैः ५ महाभूतान्यहंकारो बुद्धिरव्यक्तमेवच इंद्रियाणिदशैकंच पं
चचेंद्रियगोचराः ६ इच्छाद्वेषःसुखंदुखं संघातश्चेतनाधृतिः एतत्क्षेत्रंसमा
सेन सविकारमुदाहृतं ७ अमानित्वमिदंभित्व महिंसाक्षांतिरार्जवं आचा॰
र्योपासनंशौचं स्थैर्य्यमात्मविनिग्रहः ८ इंद्रियार्थेषुवैराग्य मनहंकारएवच
जन्ममृत्युजराव्याधि दुःखदोषानुदर्शनं ९ असक्तिरनभिष्वंगः पुत्रदार
गृहादिषु नित्यंचसमचित्तत्व मिष्टानिष्टोपपत्तिषु १० मयिचानन्ययोगेन
भक्तिरव्यभिचारिणी विविक्तदेशसेवित्व मरतिर्जनसंसदि ११ अध्यात्मज्ञा
ननित्यत्वं तत्वज्ञानार्थदर्शनं एतज्ज्ञानमितिप्रोक्त मज्ञानंयदतोऽन्यथा १२

भगवद्गी°
४२

ज्ञेयंयत्तत्प्रवक्ष्यामि यज्ज्ञात्वामृतमश्नुते अनादिमत्परंब्रह्म नसत्तन्नासदुच्यते १३
सर्वतःपाणिपादंतत्स र्वतोक्षिशिरोमुखं सर्वतःश्रुतिमल्लोके सर्वमावृत्य
तिष्टति १४ सर्वेन्द्रियगुणाभासं सर्वेन्द्रियविवर्जितं असक्तंसर्वभृच्चैव निर्गु
णंगुणभोक्तृच १५ बहिरंतश्चभूताना मचरंचरमेवच सूक्ष्मत्वात्तदविज्ञेयं दू
रस्थंचांतिकेचतत् १६ अविभक्तंचभूतेषु विभक्तमिवचस्थितं भूतभर्तृच
तज्ज्ञेयं ग्रसिष्णुप्रभविष्णुच १७ ज्योतिषामपितज्ज्योति स्तमसःपरमुच्यते
ज्ञानंज्ञेयंज्ञानगम्यं हृदिसर्वस्यधिष्टितं १८ इतिक्षेत्रंतथाज्ञानं ज्ञेयंचो
क्तंसमासतः मद्भक्तएतद्विज्ञाय मद्भावायोपपद्यते १९ प्रकृतिंपुरुषं

रामं
४२

चैव विद्ध्यनादीउभावपि विकारांश्चगुणांश्चैव विद्धिप्रकृतिसंभवान् २० का
र्यकारणकर्तृत्वे हेतुःप्रकृतिरुच्यते पुरुषःसुखदुःखानां भोक्तृत्वेहेतुरुच्य
ते २१ पुरुषःप्रकृतिस्थोहि भुंक्तेप्रकृतिजान्गुणान् कारणंगुणसंगो
स्य सदसद्योनिजन्मसु २२ उपद्रष्टानुमंताच भर्ताभोक्तामहेश्वरः परमा
त्मेतिचाप्युक्तो देहेस्मिन्पुरुषःपरः २३ यएवंवेत्तिपुरुषं प्रकृतिंचगुणैःसह
सर्वथावर्त्तमानोपि नसभूयोभिजायते २४ ध्यानेनात्मनिपश्यंति केचि
दात्मानमात्मना अन्येसांख्येनयोगेन कर्म्मयोगेनचापरे २५ अ
न्येत्वेवमजानंतः श्रुत्वान्येभ्यउपासते तेपिचातितरंत्येव मृत्युंश्रुतिपरा

भागवद्गी० यणाः २६ यावत्संजायतेकिंचित् सत्त्वंस्थावरजंगमं क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगात्तद्वि
४३ द्धिभरतर्षभ २७ समंसर्व्वेषुभूतेषु तिष्ठंतंपरमेश्वरं विनश्यत्स्वविनश्यंतं यः
पश्यतिसपश्यति २८ समंपश्यन्हिसर्वत्र सम[illegible]वस्थितमीश्वरं नहि
नस्त्यात्मनात्मानं ततोयातिपरांगतिं २९ प्रकृत्यैवचकर्म्माणि क्रियमा
णानिसर्व्वशः यःपश्यतितथात्मान मकर्तारंसपश्यति ३० यदाभूतपृथ
ग्भाव एकस्थमनुपश्यति ततएवचविस्तारं ब्रह्मसंपद्यतेतदा ३१ अ
नादित्वान्निर्गुणत्वा त्परमात्मायमव्ययः शरीरस्थोपिकौंतेय नकरोति
नलिप्यते ३२ यथासर्व्वगतंसौक्ष्म्यादाका[illegible]नोपलिप्यते सर्व्वत्रास्थि रांम
शं व

३३
तोदेहे तथात्मानोपलिप्यते यथाप्रकाशयत्येकः कृत्स्नंलोकमिमंरविः क्षेत्रं
क्षेत्रीतथाकृत्स्नं प्रकाशयतिभारत ३४ क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोरेव मंतरंज्ञानचक्षु
षा भूतप्रकृतिमोक्षंच येविदुर्यांतितेपरं ३५ इतिश्रीभगवद्गीतासूपनिष
त्सु ब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेक्षेत्रक्षेत्रज्ञनिर्देशयो
गोनामत्रयोदशोध्यायः १३ श्रीभगवानुवाच परंभूयःप्रव
क्ष्यामि ज्ञानानांज्ञानमुत्तमं यज्ज्ञात्वामुनयःसर्व्वे परांसिद्धिमितोगताः १
इदंज्ञानमुपाश्रित्य ममसाधर्म्यमागताः सर्गेपिनोपजायंते प्रलयेनव्यथं
तिच २ ममयोनिर्महद्ब्रह्म तस्मिन्गर्भंदधाम्यहं संभवःसर्व्वभूतानांत

भग०
४४

ताभवतिभारत ३ सर्व्वयोनिषुकौंतेय मूर्त्तयःसंभवंतियाः तासांब्रह्ममहद्यो।
नि रहंवीजप्रदःपिता ४ सत्वंरजस्तमइति गुणाःप्रकृतिसंभवाःनिबध्नंतिम
२ हाबाहो देहेदेहिनमव्ययं ५ तत्रसत्वंनिर्म्मलत्वात्प्रकाशक मनामयं सु।
खसंगेनबध्नाति ज्ञानसंगेनचानघ ६ रजोरागात्मकंविद्धि तृष्णासंग।
समुद्भवं तन्निबध्नातिकौंतेय कर्म्मसंगेनदेहिनं ७ तमस्त्वज्ञानजं
विद्धि मोहनंसर्व्वदेहिनां प्रमादालस्यनिद्राभिस्तंनिबध्नातिभारत ८
सत्वंसुखेसंजयति रजःकर्म्माणिभारत ज्ञानमावृत्यतुतमःप्रमादे
संजयत्युतः ९ रजस्तमश्चाभिभूय सत्वंभवतिभारत रजःसत्वतम

राम
४४

रजसोमिथुनंसत्वं सत्वस्यमिथुनंरजः उभेतुसत्वरजसीतमसोमि
थुनंस्मृतः ११

श्चैवतमःसत्वरजस्तथा १० सर्व्वद्वारेषुदेहेस्मिन् प्रकाशउपजायतेज्ञानं
यदातदाविद्याद्विवृद्धंसत्वमित्युत १२ लोभःप्रवृत्तिरारंभ कर्म्मणामशमःस्पृहा
रजस्येतानिजायंते विवृद्धेभरतर्षभ १३ अप्रकाशोप्रवृत्तिश्च प्रमादोमो
हएवच तमस्येतानिजायंते विवृद्धेकुरुनंदन १४ यदासत्वेप्रवृद्धेतु प्रलयं
यातिदेहभृत् तदोत्तमविदांल्लोकान् मलानप्रतिपद्यते १४ रजसिप्र
लयंगत्वा कर्म्मसंगिषुजायते तथाप्रलीनस्तमसिमूढयोनिषुजाय
ते १५ कर्म्मणःसुकृतस्याहुः सात्विकंनिर्म्मलंफलं रजसस्तुफलंदुःख
मज्ञानंतमसःफलं १६ सत्वात्संजायतेज्ञानं रजसोलोभएव प्रमाद
व

भगवद्गी॰ मोहौतमसो भवतोज्ञानमेवच १७ ऊर्द्धंगच्छंतिसत्वस्था मध्येतिष्टंतिराजसाः
४५ जघन्यगुणवृत्तिस्था अधोगच्छंतितामसाः १८ नान्यंगुणेभ्यःकर्त्तारं य
दाद्रष्टानुपश्यति गुणेभ्यश्चपरंवेत्ति मद्भावंसोधिगच्छति १९ गुणाने
ता नतीत्यत्रीन्देहीदेहसमुद्भवान् जन्ममृत्युजरादुःखैर्विमुक्तोमृतम
श्नुते २० अर्जुनउवाच कैर्लिंगैस्त्रीनूगुणानेता नतीतोभवतिप्रभो
किमाचारःकथंचैतां स्त्रीनूगुणाननिवर्त्तते २१ श्रीभगवानउवाच
प्रकाशंचप्रवर्त्तिंच मोहमेवचपांडव नद्वेष्टिसंप्रवृत्तानि ननिवृत्तानि
कांक्षति २२ उदासीनवदासीनो गुणैर्योनविचाल्यते गुणावर्त्तंत

राम
४५

इत्येवं योवतिष्टतिनेंगते २३ समदुःखसुखःस्वस्थः समलोष्टाश्मकांचनः
तुल्यप्रियाप्रियोधीरस्तुल्यनिंदात्मसंस्तुतिः २४ मानापमानयोस्तुल्यस्तुल्यो
मित्रारिपक्षयोःसर्वारंभपरित्यागी गुणातीतःसउच्यते २५ मांचयोव्यभि
चारेण भक्तियोगेनसेवते सगुणान्समतीत्यैतान् ब्रह्मभूयायकल्पते
२६ ब्रह्मणोहिप्रतिष्टाहममृतस्याव्ययस्यच शाश्वतस्यचधर्मस्य
सुखस्यैकांतिकस्यच २७ इतिश्रीभगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मवि
द्यायां योगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादे प्रकृतिगुणभेदोनामचतुर्द
शोध्यायः १४ श्री ग ने वा ऊर्द्धमूलमधःशाख मश्वत्थ

नगाव०
४६

प्राहुरव्ययं छंदांसियस्यपर्णानि यस्तंवेदसवेदवित् १ अधश्चोर्द्ध्वंप्रसता
स्तस्य शाखागुणप्रवृद्धाविषयप्रवालाः अधश्चमूलान्यनुसंततानि।
कर्मानुवंधीनिमनुष्यलोके २ नरूपमस्येहतथोपलभ्यते नांतोन
चादिर्नचसंप्रतिष्ठा अश्वत्थमेनंसुविरूढमूल मसंगशस्त्रेणदृ
ढेनछित्वा ३ ततःपदंतत्परिमार्गितव्यं यस्मिन्गतानिवर्त्तंति
भूयः तमेवचाद्यंपुरुषंप्रपद्ये यतःप्रवृत्तिःप्रसृतापुराणी ४
निर्मानमोहाजितसंगदोषा अध्यात्मनित्याविनिवृत्तकामा द्वंदै
र्विमुक्ताःसुखदुःखसंज्ञैर्गच्छंत्यमूढाः पदमव्ययंतत् ५ नतद्भास

रांम
४६

जीवलोके २

यतेसूर्यो नशशांकोनपावकः यद्गत्वानिवर्त्तंते तद्धामपरमंमम ६ ममै
वांशोजीवभूतःसनातनः मनःषष्ठानींद्रियाणि प्रकृतिस्थानिकर्षति
॥७॥ शरीरंयदवाप्नोति यच्चाप्युत्क्रामतीश्वरः गृहीत्वैतानिसंयाति वायुर्गं
स धानिवाशयात् ॥८॥ श्रोत्रंचक्षुस्पर्शनंच रसनंघ्राणमेवच अधिष्ठायम
नश्चायं विषयानुपसेवते ९ उत्क्रामंतंस्थितंवापि भुंजानंवागुण
णान्वितं विमूढानानुपश्यंति पश्यंतिज्ञानचक्षुषः ॥१०॥ यतंतोयो
गिनश्चैनं पश्यंत्यात्मन्यवस्थितं यतंतोप्यकृतात्मानो नैनंपश्यंत्य
चेतसः ॥११॥ यदादित्यगतंतेजो जगद्भासयतेखिलं यच्चंद्रमसिय

तं

भगव०
४१

च्चाग्नौ तत्तेजो विद्धि मामकं १२ गामाविश्य च भूतानि धारयाम्यहमोजसा पु
ष्णामि चौषधीः सर्वाः सोमो भूत्वा रसात्मकः १३ अहं वैश्वानरो भूत्वा प्राणिनां
देहमाश्रितः प्राणापानसमायुक्तः पचाम्यन्नं चतुर्विधं १४ सर्वस्य चाहं हृ
दि सन्निविष्टो मत्तः स्मृतिर्ज्ञानमपोहनं च वेदैश्च सर्वैरहमेव वेद्यो वेदां
तकृद्वेदविदेव चाहं १५ द्वाविमौ पुरुषौ लोके क्षरश्चाक्षर एव च क्ष
रः सर्वाणि भूतानि कूटस्थाक्षर उच्यते १६ उत्तमः पुरुषस्त्वन्यः पर
मात्मेत्युदाहृतः यो लोकत्रयमाविश्य बिभर्त्यव्यय ईश्वरः १७ य
स्मात्क्षरमतीतोहमक्षरादपि चोत्तमः अतोस्मि लोके वेदे च प्रथि

राम
४१

तः पुरुषोत्तमः १८ यो मामेवमसंमूढो जानाति पुरुषोत्तमं स सर्वविद्भजति मां सर्वभा
वेन भारत १९ इति गुह्यतमं शास्त्रमिदमुक्तं मयानघ एतद्बुद्ध्वा बुद्धिमान्स्या त्कृ
तकृत्यश्च भारत २० इति श्रीभगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादे पुरुषोत्तमयोगो नाम पंचदशोध्यायः १५ श्रीभगवान्
उवाच अभयं सत्वसंशुद्धिर्ज्ञानयोगव्यवस्थितिः दानं दमश्च यज्ञश्च स्वाध्याय
स्तप आर्जवं १ अहिंसा सत्यमक्रोधस्त्यागः शांतिरपैशुनं दयाभूतेष्वलोलु
प्त्वं मार्दवं ह्रीरचापलं २ तेजः क्षमा धृतिः शौचमद्रोहो नातिमानिता भवंति
संपदं दैवीमभिजातस्य भारत ३ दंभो दर्पोभिमानश्च क्रोधः पारुष्यमे

वच अज्ञानंचाभिजातस्य पार्थसम्पदमासुरी ४ दैवीसंपद्विमोक्षाय निबंधाया
सुरीमता माशुचः संपदंदैवी मभिजातोसिपांडव ५ द्वौभूतसर्गौलोकेस्मिन्दै
वआसुरएवच दैवोविस्तरशःप्रोक्तः आसुरंपार्थमेशृणु ६ प्रवृत्तिंचनिवृ
त्तिंच जनानविदुरासुराः नशौचंनापिचाचारो नसत्यंतेषुविद्यते ७ अस
त्यमप्रतिष्टंते जगदाहुरनीश्वरं अपरस्परसंभूतं किमन्यत्कामहेतुकं ८
एतांदृष्टिमवष्टभ्यनष्टात्मानोल्पबुद्धयः प्रभवंत्युग्रकर्माणंक्षयायज
गतोहिताः ९ काममाश्रित्यदुष्पूरं दंभमानमदान्विताः मोहाद्गृहीत्वा
सद्ग्राहान्प्रवर्त्तंतेशुचिव्रताः १० चिंतामपरिमेयांच प्रलयांतामु

पाश्रिताः कामोपभोगपरमा एतावदितिनिश्चिताः ११ आसापाशशतैर्बद्धाः
कामक्रोधपरायणाः ईहंतेकामभोगार्थ मन्यायेनार्थसंचयान् १२ इदम
द्यमयालब्धमिदंप्राप्स्येमनोरथं इदमस्तीदमपिमे भविष्यंतिपुनर्धनं १३
असौमयाहतःशत्रुर्हनिष्येचापरानपि ईश्वरोहमहंभोगी सिद्धोहंब
लवान्सुखी १४ आढ्योभिजनवानास्मि कोन्योस्तिसदृशोमयाय
क्ष्येदास्यामिमोदिष्य इत्यज्ञानविमोहिताः १५ अनेकचित्तविभ्रांता
मोहजालसमावृताः प्रसक्ताः कामभोगेषु पतंतिनरकेशुचौ १६
आत्मसंभाविताःस्तब्धा धनमानमदान्विताः यजंतेनामयज्ञैस्ते दंभे

भगवद्गी० ४८ नाविधिपूर्वकं १७ अहंकारंबलंदर्प्पं कामंक्रोधंचसंश्रिताः मामात्मपरदेहे ''
षु [illegible] प्रद्विषंतोभ्यसूयकाः १८ तानहंद्विषतःक्रूरान् संसारेषुनराधमा
न् क्षिपाम्यजस्रमशुभा मासुरीष्वेवयोनिषु १९ आसुरीयोनिमा
पन्ना मूढजन्मनिजन्मनि मामप्राप्यैवकौंतेय ततोयांत्यधमांग
तिं २० त्रिविधंनरकस्येदं द्वारंनाशनमात्मनः कामःक्रोधस्तथालो
भ स्तस्मादेतत्त्रयंत्यजेत् २१ एतैर्विमुक्तः कौंतेय तमोद्वारैस्त्रिभिर्न
रः आचरत्यात्मनःश्रेयस्ततोयातिपरांगतिं २२ यःशास्त्रविधिमुत्सृ
ज्य वर्त्ततेकामकारतः नससिद्धिमवाप्नोति नसुखंनपरांगतिं २३ रांम
४९

तस्माच्छास्त्रंप्रमाणंते कार्याकार्यव्यवस्थितौ ज्ञात्वाशास्त्रविधानोक्तंक
र्म्मकर्त्तुमिहार्हसि २४ इतिश्रीभगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायां योगशा
स्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे देवासुरसंपत्तियोगोनामषोडशोध्यायः १६ अ
र्जुनउवाच येशास्त्रविधिमुत्सृज्य यजंतेश्रद्धयान्विताः तेषांनिष्ठातुका
कृष्ण सत्वमाहोरजस्तमः १ श्रीभगवानउवाच त्रिविधाभवतिश्रद्धा देहि
नांसास्वभावजा सात्विकीराजसीचैव तामसीचेतितांशृणु २ सत्वानु
रूपासर्वस्य श्रद्धाभवतिभारत श्रद्धामयोयंपुरुषोयो यच्छ्रद्धः सएव
सः ३ यजंतेसात्विकादेवान्यक्षरक्षांसिराजसाः प्रेतान्भूतगणां

भगवद्गी॰
५०

श्चान्ये यजंतेतामसाजनाः ४ अशास्त्रविहितंघोरं तप्यंतेयेतपोजनाः दंभा
हंकारसंयुक्ताः कामरागबलान्विताः ५ कर्षयंतः शरीरस्थं भूतग्रामम
चेतसः मांचैवांतःशरीरस्थं तान्विद्ध्यासुरनिश्चयान् ६ आहारस्त्वपि
सर्वस्य त्रिविधोभवतिप्रियः यज्ञस्तपस्तथादानं तेषांभेदमिमंशृणु
७ आयुःसत्वबलारोग्य सुखप्रीतिविवर्द्धनं रस्याःस्निग्धास्थिरा
हृद्याआहाराः सात्विकप्रियाः ८ कट्वम्ललवणात्युष्ण तीक्ष्ण रूक्षवि
दाहिनः आहाराराजसस्येष्टा दुःखशोकामयप्रदाः ९ यातयामंगत
रसं पूतिपर्युषितंचयत् उच्छिष्टमपिचामेध्यं भोजनंतामसःप्रियः राम

५०

---

१० अफलाकांक्षिभिर्यज्ञो विधिदृष्टोयइज्यते यष्टव्यमेवेतिमनःसमाधाय
ससात्विकः ११ अभिसंधायतुफलं दंभार्थमपिचैवयत् इज्यतेभरतश्रेष्ठ
तंयज्ञंविधिराजसं १२ विधिहीनमसृष्टान्नंमंत्रहीनमदक्षिणं श्रद्धाविरहि
तंयज्ञं तामसंपरिचक्षते १३ देवद्विजगुरुप्राज्ञ पूजनंशौचमार्जवं ब्र।
ह्मचर्य्यमहिंसाच शारीरंतपउच्यते १४ अनुद्वेगकरंवाक्यंसत्यंप्रि।
यहितंचयत् स्वाध्यायाभ्यसनंचैव वाङ्मयंतपउच्यते १५ मनःप्रसा
दःसौम्यत्वं मौनमात्मविनिग्रहः भावसंशुद्धिरित्येत त्तपोमानसमुच्य
ते १६ श्रद्धयापरया तप्तं तपस्तत्त्रिविधंनरैः अफलाकांक्षिभिर्यु

क्षैः सात्त्विकंपरिचक्षते १७ सत्कारमानपूजार्थं तपोदंभेनचैवयत् क्रिय
तेतदिहप्रोक्तंराजसंचलमध्रुवं १८ मूढग्राहेणात्मनोयत्पीडयाक्रि
यतेतपः परस्योत्सादनार्थंवा तत्तामसमुदाहृतं १९ दातव्यमितियद्दा
नंदीयतेनुपकारिणे देशेकालेचपात्रेच तद्दानंसात्विकंस्मृतं २०
यत्तुप्रत्युपकारार्थं फलमुद्दिश्यवापुनः दीयतेचपरिक्लिष्टंतद्राजसमु मत५
म दाहृतं २१ अदेशकालेयद्दानमपात्रेभ्यश्चदीयते असत्कृतमव
ज्ञातं तत्तामसमुदाहृतं २२ ॐतत्सदितिनिर्द्देशो ब्रह्मणस्त्रिविधः
स्मृतः ब्राह्मणास्तेनवेदाश्च यज्ञाश्चविहिताःपुरा तस्मादोमीत्यु राम

तं
दाहृत्य यज्ञदानतपःक्रिया प्रवर्त्तंतेविधानोक्ताःसततंब्रह्मवादिनां २४ तदि
त्यनभिसंधाय फलंयज्ञतपःक्रियाः दानक्रियाश्चविविधाःक्रियंतेमो
क्षकांक्षिभिः २५ सद्भावेसाधुभावेच सदित्येतत्प्रयुज्यते प्रशस्तेक
र्मणितथासच्छब्दःपार्थयुज्यते २६ यज्ञेतपसिदानेच स्थितिःसदि
म तिचोच्यते कर्मचैवतदर्थीयं सदित्येवाभिधीयते २७ अश्रद्धयाहु
तंदत्तं तपस्तप्तंकृतंचयत् असदित्युच्यतेपार्थ नचतत्प्रेत्यनोइह
२८ इतिश्रीभगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृ
ष्णार्जुनसंवादे त्रिगुणविभागयोगोनामसप्तदशोध्यायः १७

अर्ज्जुनउवाच संन्यासस्यमहावाहो तत्वमिछामिवेदितुं त्यागस्यचहृषीके
श पृथक्केशिनिषूदन १ श्रीभगवानउवाच काम्यानांकर्म्मणां
न्यासंसंन्यासंकवयोविदुः सर्वकर्म्मफलत्यागं प्राहुस्त्यागंविचक्ष
णाः २ त्याज्यंदोषवदित्येकेकर्म्मप्राहुर्म्मनीषिणः यज्ञदानतपः
कर्म्म नत्याज्यमितिचापरे ३ निश्चयंशृणुमेतत्र त्यागेभरतस
त्तम त्यागोहिपुरुषव्याघ्र त्रिविधःसंप्रकीर्त्तितः ४ यज्ञदानं
तपःकर्म्म नत्याज्यंकार्यमेवतत् यज्ञोदानंतपश्चैव पावना
निमनीषिणां ५ एतान्यपितुकर्म्माणि संगंत्यक्काफलानि

प

च कर्त्तव्यानीतिमेपार्थ निश्चितंमतमुत्तमं ६ नियतस्यतुसंन्यासःकर्म्मणो
नोपपद्यते मोहात्तस्यपरित्याग स्तामसःपरिकीर्त्तितः ७ दुःखमित्येवयत्का
र्म्म कायक्लेशभयात्त्यजेत् सकृत्वाराजसंत्यागं नैवत्यागफलंलभेत् ८ का
र्य्यमित्येवयत्कर्म नियतंक्रियतेर्ज्जुन संगंत्यक्काफलंचैव सत्यागः सात्विकोम
स तः ९ नद्वेष्ट्यकुशलंकर्म्म कुशलेनानुषज्जते त्यागीसत्वसमाविष्टो मेधावी
छिन्नसंशयः १० नहिदेहभृताशक्यं त्यक्तुंकर्म्माण्यशेषतः यस्तुकर्म्मफ
लत्यागी सत्यागीत्यभिधीयते ११ अनिष्टमिष्टंमिश्रंच त्रिविधंकर्म्मणः
फलं भवत्यत्यागिनांप्रेत्यनतुसंन्यासिनांक्वचित् १२ पंचैतानिमहावाहो

नैविर्य

भगव० ५३ कारणानिनिबोधमे सांख्येकृतांतेप्रोक्तानि सिद्धयेसर्वकर्म्मणां १३ अ-
धिष्टानंतथाकर्त्ता करणंचपृथग्विधं विविधाश्चपृथक्चेष्टा दैवंचैवात्रपं
चमं १४ शरीरवाङ्मनोभिर्यत्कर्म्मप्रारभतेनरः न्यायंवाविपरीतंवा पंचै
तेतस्यहेतवः १५ तत्रैवंसतिकर्त्तारमात्मानंकेवलंतुयः पश्यत्यकृत
बुधित्वान्नसपश्यतिदुर्म्मतिः १६ यस्यनाहंकृतोभावो बुधिर्यस्यन
लिप्यते हत्वापिसइमांल्लोकान्नहंतिननिवध्यते १७ ज्ञानंज्ञेयंपरिज्ञा
ता त्रिविधाकर्म्मनोदना करणंकर्म्मकर्त्तेति त्रिविधाकर्मसंग्रहः १८
ज्ञानंकर्मचकर्त्ताच त्रिविधेवगुणभेदतः प्रोच्यतेगुणसंख्याने यथाव राम ५३

छृणुतान्यपि १९ सर्व्वभूतेषुयेनैकं भावमव्ययमीक्षते अविभक्तंविभक्तेषु त
ज्ञानंविधिसात्विकं २० पृथक्त्वेनयज्ज्ञानंनानाभावान्पृथग्विधान् वेत्तिस
र्वेषुभूतेषु तज्ज्ञानंविधिराजसं २१ यत्तुकृत्स्नवदेकस्मिन् कार्य्येसक्तमहेतु
कं अतत्वार्थवदल्पंच तत्तामसमुदाहृतं २२ नियतंसंगरहितमरागद्वे
षतःकृतं अफलंप्रेप्सुनाकर्म्म यत्तत्सात्विकमुच्यते २३ यत्तुकामेप्सु
नाकर्म्म साहंकारेणवापुनः क्रियतेवहुलायासं तद्राजसमुदाहृतं २४
अनुवंधंक्षयंहिंसा मनवेक्ष्यचपौरुषं मोहादारभ्यतेकर्म्म यत्तत्ताम
समुच्यते २५ मुक्तसंगोनहंवादीधृत्युत्साहसमन्वितः सिद्धसिद्ध्योः

भाग्व॰ ५४ धः पं

निर्विकारः कर्त्ता सात्विक उच्यते २६ रागी कर्म्मफलप्रेप्सुं लुब्धो हिंसात्मको
ऽशुचिः हर्षशोकान्वितः कर्त्ता राजसः परिकीर्त्तितः २७ अयुक्तः प्राकृतः स्त
ब्धः सठो नैष्कृतिको लसः विषादी दीर्घसूत्री च कर्त्ता तामस उच्यते २८ बुद्धेर्भे
दं धृतेश्चैव गुणतस्त्रिविधं शृणु प्रोच्यमानमशेषेण पृथक्त्वेन धनंजय २९
प्रवृत्तिं च निवृत्तिं च कार्याकार्ये भयाभये बंधं मोक्षं च या वेत्ति बुद्धिः सा पा
र्थ सात्विकी ३० यया धर्ममधर्मं च कार्यं चाकार्यमेव च अयथावत्
प्रजानाति बुद्धिः सा पार्थ राजसी ३१ अधर्मं धर्ममिति या मन्यते तमसा
वृता सर्वार्थान्विपरीतांश्च बुद्धिः सा पार्थ तामसी ३२ धृत्या यया धारय

पौ

रा॰म
५४

ति मनःप्राणेंद्रियक्रियाः योगेनाव्यभिचारिण्या धृतिः सा पार्थ सात्विकी ३३
यया तु धर्मकामार्थान् धृत्या धारयतेऽर्जुन प्रसंगेन फलाकांक्षी धृतिः सा
पार्थ राजसी ३४ यया स्वप्नं भयं शोकं विषादं मदमेव च न विमुंचति दुर्मेधा धृ
तिः सा पार्थ तामसी ३५ सुखं त्विदानीं त्रिविधं शृणु मे भरतर्षभ अभ्यासाद्रम
ते यत्र दुःखांतं च निगच्छति ३६ यत्तदग्रे विषमिव परिणामेऽमृतोपमं तत्सुखं
सात्विकं प्रोक्तमात्मबुद्धिप्रसादजं ३७ विषयेंद्रियसंयोगाद्यत्तदग्रेऽमृतो
पमं परिणामे विषमिव तत्सुखं राजसं स्मृतं ३८ यदग्रे चानुबंधे च सुखं मो
हनमात्मनः निद्रालस्यप्रमादोत्थं तत्तामसमुदाहृतं ३९ न तदस्ति पृथिव्यां

गव०
५५
गीता

वादिविदेवेषुवापुनः सत्त्वंप्रकृतिजैर्मुक्तं यदेभिःस्यात्रिभिर्गुणैः ४० ब्राह्मणक्षत्रिय
विशां शूद्राणांचपरंतपः कर्म्माणिप्रविभक्तानि स्वभावप्रभवैर्गुणैः ४१ शमोद
मस्तपः शौचं क्षांतिरार्ज्जवमेवच ज्ञानंविज्ञानमास्तिक्यं ब्रह्मकर्म्मस्वभाव
जं ४२ शौर्यंतेजोधृतिर्दाक्ष्यं युद्धेचाप्यपलायनं दानमीश्वरभावश्चक्षत्र
कर्म्मस्वभावजं ४३ कृषिगौरक्ष्यवाणिज्यं वैश्यकर्म्मस्वभावजं परिचर्यात्म
कं कर्म्म शूद्रस्यापिस्वभावजं ४४ स्वेस्वेकर्म्मण्यभिरतः संसिद्धिंलभतेन
रः स्वकर्म्मनिरतःसिद्धिं यथाविंदतितच्छृणु ४५ यतःप्रवृत्तिर्भूतानां येनस
श्रेयान् र्वमिदंततं स्वकर्म्मो विगुणः परधर्म्मात्स्वनुष्टितात् ४६ स्वभावंनियतंक
स्वकर्म[illegible]णा नमैभ्यर्च्य सिद्धिं विंदति मानव

र्म्मकुर्वन्नाप्नोतिकिल्बिषं ४७ सहजंकर्म्मकौंतेय सदोषमपिनत्यजेत् सर्व्वारंभा
हिदोषेण धूमेनाग्निरिवावृताः ४८ असक्तबुद्धिः सर्वत्र जितात्माविगतस्पृ
हः नैःकर्म्मसिद्धिंपरमां संन्यासेनाधिगच्छति ४९ सिद्धिंप्राप्तोयथाब्रह्म त
थाप्नोतिनिबोधमे समासेनैवकौंतेय निष्टाज्ञानस्ययापरा ५० बुद्ध्याविशु
द्धयायुक्तोधृत्यात्मानंनियम्यच शब्दादीन्विषयांस्त्यक्त्वा रागद्वेषौव्यु
दस्यच ५१ विविक्तसेवीलघ्वाशीयतवाक्कायमानसः ध्यानयोगपरो
नित्यं वैराग्यंसमुपाश्रितः ५२ अहंकारंवलंदर्प्पं कामंक्रोधंपरिग्र
हं विमुच्यनिर्ममःशांतो ब्रह्मभूयायकल्पते ५३ ब्रह्मभूतःप्रस

नात्मा नशोचतिनकांक्षति समः सर्वेषुभूतेषु मद्भक्तिंलभतेपरां ५४ भक्त्या
मामभिजानाति यावान्यश्चास्मितत्त्वतः ततोमांतत्त्वतोज्ञात्वा विशतेत
दनंतरं ५५ सर्वकर्म्माण्यपिसदा कुर्वाणोमद्व्यपाश्रयः मत्प्रसादादवा
प्नोति शाश्वतंपदमव्ययं ५६ चेतसासर्वकर्म्माणि मयिसंन्यस्यम
त्परः बुद्धियोगमुपाश्रित्य मच्चित्तः सततंभव ५७ मच्चित्तःसर्वदुर्गा
णिमत्प्रसादात्तरिष्यसि अथचेत्त्वमहंकारान्नश्रोष्यसिविनंक्ष्यसि ५८
यदहंकारमाश्रित्य नयोत्स्यइतिमन्यसे मिथ्यैषव्यवसायस्ते प्रकृ
तिस्त्वांनियोक्ष्यति ५९ स्वभावजेनकौंतेयनिबद्धः स्वेनकर्म्मणा

```
[OrderDescription]
,CREATED=18.09.19 12:24
,TRANSFERRED=2019/09/18 at 12:36:14
,PAGES=58
,TYPE=STD
,NAME=S0001876
,Book Name=M-610-SHRIMAD BHAGWAT GEETA
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
```

```
FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,
```